

“11 Eylül ve Yansımaları”

**Prof. Dr. İşaya ÜşÜR - Prof. Dr. Alpaslan İşIKLI -
Prof. Dr. Oğuz OYAN - Prof. Dr. Sina AKşIN,
Prof. Dr. Korkut BORATAV**

Günlerden 26 Eylül 2001 saat 18:00. Yine mülkiye olarak, mülkiyeliler ve mülkiye dostları ile "durumdan vazife çıkarmak" üzere bir araya gelmiş bulunuyoruz.

Yuvarlak masamızın koordinasyonu Mülkiyeliler Birliği İdari Koordinatörü Deniz Gülsün SARIBAY tarafından gerçekleştirildi. Bugün tartışılan konu; 11 Eylül ve Yansımaları.

Katılımcılarımız; Gazi Üniversitesi İktisat Bölümünden Prof.Dr. İşaya Üşür; Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümünden Prof. Dr. Korkut Boratav; Maliye Bölümünden Prof. Dr. Oğuz Oyan; Kamu Yönetimi Bölümünden Prof.Dr. Sina Akşin ve Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölüm Başkanı Prof. Dr. Alpaslan İşıklı.

Toplantının kayda alınan ve katılımcılar tarafından gözden geçirilen metinlerini takibeden sayfalarda büyük bir ilgi ile okuyacaksınız.

Tüm katılımcılara; mülkiye dergisi şükranlarımızı arz ederiz.

Prof. Dr. İşaya ÜşÜR (Başkan)- Bugün, Mülkiye Dergisinin düzenlemiş olduğu bir aıkturum için burada toplanmış bulunuyoruz. Ben, Mülkiye dergisi adına, hepinize “hoş geldiniz” diyorum.

Bildiğiniz gibi 11 Eylölde Amerika’da, kimilerinin iddiasına bakılırsa, bin yılın terörü yaşandı ya da daha başka bir görüşle ifade etmek gerekirse, bizim kamuoyunda çok yankı bulan, çok empoze bir slogan haline getirilen, 21. Yüzyılın başlangıcı sayılabilecek bir olayla karşı karşıyayız.

Başka nitelermeleri dikkate alacak olursak, onlar biraz daha köktenci görüşler ileri sürebiliyorlar. Örneğin diyebiliyorlar ki; “Artık, 11 Eylölünden sonra, bugüne kadar olanlar, bir daha olmayacak” ya da “Bundan sonra -yani 11 Eylölünden sonra- hiçbir şey eskisi gibi olmayacak”

Bildiğiniz gibi Mülkiye Dergisi, Mülkiye geleneğine de uygun olarak, Türkiye’imizi derinden etkilemesi çok muhtemel olan olayları kendisine sorun haline getirmiş ve onlara cevap önerileri üretmeyi kendisine şiar edinmiş bir kuruluştur, bir yapıdır, aynı zamanda bir entelektüel faaliyettir. 11 Eylölünden bu tarafa bütün dünyada olduğu üzere, bizde de bu konu yaygın anlamıyla medyada tartışılmaya başlandı; ama ben öyle inanıyorum ki, bizim katılımcılarımızın ortaya koyacağı fikirler, bu olaya çok daha farklı, çok daha derin ve yoğun cevap önerileri getirecektir.

Ben, sözü fazla uzatmak istemiyorum. Öyle tahmin ediyorum ki, hepimizin kafasını meşgul eden birtakım soru veya soru alanları vardır. İzin verirseniz, ben önce katılımcıları tanıtayım. Sağ tarafımdan başlayarak gideyim.

Sağ tarafımda hocam Prof. Dr. Korkut Boratav. Hemen onun yanında, yine benim hocalığımı yapmış Prof. Dr. Alpaslan Işıklı oturuyor. Sol tarafıma dönecek olursam, eski fakölte arkadaşım, sevgili dostum Prof. Dr. Oğuz Oyan ve hemen onun yanında Siyasal Bilgiler Faköltesinin ve Türkiye’mizin yüz akı tarihçilerinden biri, aynı zamanda politik eğilimleri de olan bir hocamız, sevgili hocamız Prof. Dr. Sina Akşın oturuyor.

Ben, takdim sırasına göre soruları yöneltmek istiyorum. Efendim, eğer siz de uygun bulursanız, bu tartışmaya ya da sohbete bir geniş soruyla başlamak istiyorum. ilk sorumuz: 11 Eylöl olayını, bir terör olayı şeklinde nitelendire-

bilir miyiz? Öyle nitelendirdiğimizde; yani 11 Eylül olayını bir terör şeklinde nitelendirdiğimizde, bu terörün arka planını oluşturan iktisadi, sosyal, politik ya da bir diğer deyişle küresel kapitalizmin bu olayda etkisi üzerine neler söyleyebiliriz? Dilerseniz tartışmaya buradan başlayalım. İlk sözü de, belirttiğim üzere Prof. Dr. Korkut Boratav'a verelim.

Buyurun hocam.

Prof. Dr. Korkut BORATAV- Değerli arkadaşlar; ben terminolojik bir tartışmayla başlamak istiyorum. Tartışmayı terör terimi etrafında sürdürmenin çok yararlı olmayacağını düşünüyorum. 11 Eylül olayı, bir intihar saldırısıdır. Buna terör yaftasını koyan medyaya sormak gerekir: Filistinlilerin ceplerine, göğüslerine bomba koyup, sivil İsrail'lilere karşı giriştikleri intihar saldırılarını niçin terör diye nitelendirmediler? Bana göre iki olay arasındaki derece farkı, işin özünü değiştirmez. Bir burada, kendisini de feda eden, politik ve psikolojik bir etki yaratmak için, sivil ve konuyla ilgisiz insanların da yok olmasını hedefleyen bir intihar saldırısıyla karşı karşıyayız. “Efendim, bu terör” dersiniz, dersiniz; ama terminoloji, tartışmayı tıkıyor; Niye? “Terörü anlamak” diye bir çabayı gündem dışı bırakıyor. Halbuki bizim görevimiz, olay neyse anlamaya çalışmaktır; yani bu intihar saldırısının nedenlerini ve sonuçlarını anlamaya çalışmaktır.

Amerika'dan kaynaklanan bir medya ideolojisinin, terminolojik olarak bizi belli kalıplara zorladığını kabul edelim. Mesela bunlardan biri, “her şeyden önce teröre karşı çıkın” çağrısını bir ön-koşul olarak zorlamaktır. Bizim görevimiz, bence ne karşı çıkmak, ne taraftar olmak. Biz, olayı anlamanın peşinde olmalıyız. Karşı çıksam ne olacak, çıkmasam ne olacak? Biz, bu masanın etrafında, o eylemlerin insanı değiliz ki.

Türkiye'ye özgü ikinci bir slogan, “Batı, bizim haklılığımızı anladı” ifadesi ile karşımıza çıkıyor. Bence, 11 Eylül olayında gözlediğimiz şiddetle, Türkiye'nin Güneydoğuda PKK ile yapılan mücadele sırasında karşılaştığımız olaylar arasında bazı aşamalarda benzerlikler olmamış değildir. Ama işin özü bakımından çok fazla paralellik kurarak mesafe alamayız. Dolayısıyla “Batı, nihayet bizim ne kadar haklı olduğumuzu farketti” biçimindeki resmi söylemin de fazla anlamı yoktur. Anlasa ne olacak, anlamasa ne olacak; yani öyle bir tartışmanın anlamı ne?

Şöyle de bir psikoz altına da girmeyelim: “Efendim, terörü telin ediyoruz” Buna girdiğin andan itibaren, karşımıza başka sorular gelecek.

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- O söylediğiniz argümanı, daha çok Dışişleri Bakanının sözlerinden hatırlıyorum. Yani aslında resmi görüşse de, belki askerler de söylemiştir; ama Dışişleri Bakanı, ve bazı sivil iktidar yetkilileri de bunu dile getirdiler. Dolayısıyla yaygın bir görüş olduğuna inanıyorum.

Prof. Dr. Korkut BORATAV (Devamla)- Ertuğrul Özkök’ün, 11 Eylül’den sonra derhal fikir terörü yaratma çabasını hatırlıyorum. “Terörü lanetliyorum; ama” ile başlayan ifadeleri önlemeye kalktı; çünkü pek çok, yazar, çizer, değerlendirmelerini “ama”nın arkasında, Amerika’nın da terörist olduğunu iddia eden savlar sıralayarak sürdürdüler.

Ben, bu aşamada iki şey daha söyleyeceğim. Bunlardan birisi, olayın arkasında ne var, kim var? Usame Bin Ladin’in kendisi var mı, yok mu? Ben, onunla pek fazla ilgilenmiyorum; fakat bu olayı güdülendiren etkenin, büyük ölçüde Arapların, Filistinlilerin, biraz daha geniş bir şekilde bazı Müslüman akım ve hareketlerin, kendilerinde hissettikleri eziklik ve çaresizliğin olduğunu düşünüyorum. Bu anlamda, küreselleşmeyi en geniş anlamıyla alırsak, bu yeni dünya düzeninin tek hâkimi olma konumuna gelen Amerika’ya karşı duyulan bir tepki ve nefret ifadesi olarak anlama eğilimindeyim. Hemen söyleyeyim, Economist bile “insanlar niçin Amerika’yı sevmiyor?” sorusunu soruyor, pek çok başka çevre de bu yorumu yapıyor. Bu mesajın, bu algılamamın Amerikan yönetimini ne kadar etkileyeceğini bilemem. Hatta etkilemeyeceğini tahmin ederim; ama bu var.

Bir hususu daha ekleyeyim. Robert Fisk adlı bir gazetecinin “Amerika, bu trajik halkı nasıl bombalayabilir?” diye bir yazısı, bugün elime geldi. O yazısında şunu söylüyor: “Ben, Times gazetesinin muhabiriyken, Afganistan savaşını izledim. Bu izlemem sırasında, Afgan mücahitlerinin bazı okulları basarak, kızları eğittikleri için öğretmenleri önce kollarını keserek öldürdüğünü saptadım. Bu haberi Times bastığı için Dışişleri Bakanlığınca protesto edildi; Bu tür haber yayımlanmaması talep edildi. Çünkü o zamanki hükümetlerin tavrı, bunların terörist, şiddet peşine koşan vahşi bir grup olduğu değil, hürriyet mücahitleri olduğu, özgürlük için çarpışan kahramanlar olduğu biçimindeydi ve bu tür haberler sansür edilmek isteniyordu.” Bu da, “terör” teriminin kullanımındaki çifte standartları gösteriyor.

Son olarak bir şey daha söyleyeceğim. Bu olayın arkasından gözlenen kamuoyu oluşturma çabasının en kritik öğelerinden biri, -Türkiye bakımından değil, Amerikan medyası bakımından- sevinç gösterileri yapan Filistinli gençlerin ve insanların televizyonlardan gösterilmesi oldu. Bugün bana iletilen bir elektronik posta, **Marcio Karvaljo** isimli bir Brezilyalı'nın bu imajların, 1991'de Irak'ın Kuveyt'i istilası sırasında, çoğu çocuk olan Filistinlilerin gösterdikleri sevinç tezahüratları olduğunu ve onu aynen TV yayınlarına aktararak günümüzde yapılmış olarak sunulduğunu saptadığını açıklıyor. Bunun bir benzerini belki hatırlarsınız. Çavuşesku devrilirken, mezarlıktan cesetler çıkartılmış, Çavuşesku polisinin öldürdüğü insanlar olarak bunu CNN göstermiş ve ayaklanmayı doğrudan doğruya hızlandıran bir katkı yapmıştı. Biz bu medyanın ne terminolojisine, ne ana argümanlarına, ne de bizim gündemimizi sıkıştırma çabalarına teslim olmadan bu tartışmayı sürdürmeliyiz; bunu umuyorum.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Bu ilginç görüşleriniz için çok teşekkür ediyorum.

Alpaslan Hocam, eğer yanlış anlamadıysam Korkut Hoca, terminolojik nüanslar üzerinde çok fazla durmanın anlamlı olmayabileceğini ileri sürdü ve belki bunu terör olarak nitelendirmektense, intihar saldırısı diye nitelendirmenin daha doğru olacağını ve bizim burada akademisyenler, bilim insanları olarak asli görevimiz, nitelendirmekten daha ziyade, belki anlamak olduğunu söyledi ve bunun üzerine tahlillerini oturttu. Siz, başta sorduğumuz soruya ilaveten şu soruya da cevap verir misiniz? Tanımlamak, anlamamanın bir parçası olmaz mı ve tanımlama aynı zamanda bir tavır, siyasi-entelektüel bir tavır anlamını da içermez mi?

Buyurun hocam.

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Korkut Boratav'ın söylediklerine ek olarak veyahut bunu daha da ayrıntılandırarak hususlar olarak şunları söyleyebilirim: Olayı, terör olarak tanımlayabiliriz. Terör, Fransızca sözlük olarak korkutma anlamıyla ilintilidir. Bir korkutma eylemidir; fakat terör olarak tanımlasak da, intihar saldırısı olarak tanımlasak da, bunlar birbirini dışlayan tanımlamalar değildir ve ayrıca bazı nedenlerinin bulunduğunu kabul etmemize ve o nedenler üzerinde kafa yormamızı engelleyen bir husus değildir. Şu veya bu tanım üzerinde anlaşmamız, şu

veya bu tanıma bağlı kalmamız, bu olayın nedenlerine eğilmekten, elbette ki bizi alıkoymaz.

Bunu, özellikle belirlemek ihtiyacını şu nedenle duyuyorum: Son günlerde medyada, terörün sebepleri üzerinde düşünülürse, sanki terör benimsenecekmiş veyahut “benim terörüm, senin terörün” gibi bir sonuca varılacakmış gibi bir cadı kazanı kaynatılıyor. Aslında bu olay, ister terör olarak tarif edilsin, ister intihar saldırısı olsun, önemle belirtilmesi gereken husus, bunun belli bir durumun sonucu olduğudur. Bu sonuç da, herhalde uzaylılar ile ilgili bir olayın sonucu değildir ve ayrıca bu olay, “Bazı insanlar, tamamıyla sportif maksatlarla gerçekleştirmişlerdir” denilebilecek türden bir olay da değildir. Bunun çok derin, tarihsel, sosyolojik kökleri vardır. Bugünkü dünyayı anlamamız bakımından, tarihin hangi evresinde bulunduğumuzu anlamamız bakımından, önemli ipuçları veren bir olgudur.

Kulağa hoş gelmeyen bir benzetme yapmamız gerekirse, bu bir cerahattir, iltihaptır; ama geride bir yarayı gizlemektedir. Geride bir yaranın bulunduğunu söylemek, bu iltihabı tasvip ettiğimiz manasına elbette ki gelmez; ama, iltihabı önlemenin yolunun da, sadece iltihap üzerinde yoğunlaşarak mümkün olmayacağını öncelikle görmemiz gerekir.

Bir tespit yapalım ve soralım; Bugün dünyada nasıl bir evrede bulunuyoruz? Hepimizin bildiği gibi, reddedilmesi mümkün olmayan gerçek şu: Yeni dünya düzeni evresinde bulunuyoruz; yani bir düzenin hakim olduğu bize iddia edildi ve hâlâ edilmekte. Bu yeni dünya düzeninin iki önemli belirleyicisi vardı; demokratik olmayan bir uluslarüstü iktidar kuruluyor. Artık Kissinger’in de, Brzezinski’nin de reddetmediği, gizlemediği bir gerçek var. Mızrak çuvala sığmıyor. Öyle karşılıklı bağımlılık vb. aldatmacalarına kimseyi inandırmak mümkün değil. Düpedüz bir imparatorluk çağı başlıyor. Bu, günümüzün egemenlerinin sözcülerinin, Kissinger gibi, Brzezinski gibi sözcülerinin de kabul ettiği bir terminoloji. Bir imparatorluk çağı başlıyor; yani demokratik olmayan bir dünya kuruluyor, kurulmuş bulunuyor.

Buna ek olarak, kurulmuş bulunan dünyanın bir diğer özelliği de, Yeryüzünün belki şimdiye kadar görmediği ölçüde sosyal adalet ilkelerinden uzaklaşmış olması. Yoksulla zengin arasındaki uçurum, tarihin hiçbir safhasında görülmemiş ölçüde büyümüştür ve bu uçurum hızla derinleşmektedir, ciddileşmektedir. İşte böyle bir dünyada bu tür olaylarla karşılaşılıyor. Bana ka-

İrnsa bu tür olaylar, Boğaz Köprüsünden arada, sırada kendisini atanlar olgusuyla birlikte düşünülmesi gereken olaylardır ve insanlığa, unutturulmuş olan bazı gerçeklerin yeniden gündeme getirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu unutulmuş gerçekler nelerdir? Bunun için birkaç belgeyi, öyle marjinal nitelikte olmayan birkaç belgeyi, bir zamanlar Batı dünyasının da üzerinde titrediği bazı gerçekleri dile getiren birkaç belgeden, birkaç cümleyi anımsatmak istiyorum. Bunlardan bir tanesi, 1944’de müttefik devletlerin, galip devletlerin ortaklaşa kabul ettikleri ve yayınladıkları Philedelfia Bildirgesinde yer alır: “*Kalıcı ve evrensel bir barış; ancak sosyal adalet temelinde kurulabilir*”. Yani sizin yeni dünya düzeninin ve tek kutuplu barışın, adaletsiz bir dünyada, görülmemiş ölçüde derinleşen adaletsizliklerin hüküm sürdüğü bir dünyada kurulması mümkün değildir. Birinci saptama bu.

Diğeri de, yine bunun kadar önemli bir belgede yer alıyor; Uluslararası Çalışma Örgütü’nün Anayasasının başlangıç bölümünde. O da şudur: “*Dünyanın herhangi bir yerindeki yoksulluk, tüm insanlık için bir tehdit oluşturur*”. Şimdi unutulmuş olan bu gerçekler, kanımca 11 Eylül’deki New York-Washington saldırısıyla bir kere daha hatırlanması gereken gerçeklerdir.

Bu gerçeklere belki bir tanesini daha eklemem gerekecektir. O da, hepimiz gibi askerlik yaptığımız sırada, öğretmen komutanlardan dinlediğimiz bir gerçektir: *Ölümü göze almış bir insandan daha tehlikeli ve daha etkin bir silah icat edilmiş değildir*. Dolayısıyla, bu olaylarda önemli olan noktalardan bir tanesi de, 18 tane insanın ölümü göze almış olmasıdır.

Prof. Dr. Korkut BORATAV- Amerika’nın en popüler televizyon yayınlarından birisinin “aykırı görüşler” adlı bir programı var; yani güya tartışmalı ve aykırı görüşlerin de ortaya konulabileceği, sevilen bir program. O programı yöneten adam “Bu intihar saldırısına giren insanlara korkak diyemeyiz” demiş. Bunun üzerine program müthiş baskı altında kalmış ve programı finanse eden şirketler desteklerini çekme tehdidinde bulunmuş.

Prof. Dr. Oğuz OYAN- Söz konusu yorumcu bir de şunu eklemiştir: “Bir, ölümü göze alan teröristlere korkak diyemeyiz; iki, bir kara savaşına girmeyi yani ölümü göze almadan, yukardan bomba atmakla yetinenlere de cesur diyemeyiz” demiş.

Prof. Dr. Korkut BORATAV- Tamam. Bunun üzerine, yayıncı programı kurtarmak için sözlerini geriye almak zorunda kalmış.

Prof. Dr. İşaya ÜşÜR- Affedersiniz hocam. Başlamadan önce, muhtemel bir yanlış anlaşılmayı da belki önleriz. Demin, gerçekten benim de katıldığım, unutulmuş üç tarihsel belgeden bahsettiniz; yani sosyal bağlamda eğer bunları oturtmazsanız, bu “terör” veya “şiddet” veya “intihar olayları”nı anlamamız çok mümkün olmaz dediniz ve arkasından bu tarihi belgeleri getirdiniz, ilginç bir örnek verdiniz. Benim, biraz da şeytanın avukatlığını yapmak isteyişim tam da bu noktada ortaya çıkıyor. Örneğin, “Kendisini Boğaz Köprüsünden atan bir insan ile yapılan bu hareket, aslında çok da birbirinden farklı değildir” dediniz; ama birisi bireysel bir olay, diğeri sonuçları itibariyle, planlaması itibariyle, vesaire, çok farklı olabilir. Acaba ikisini aynı kaba konulabilir mi?

Prof. Dr. Alpaslan İşIKLI- Boğaz Köprüsünden kendisini atanlar, doğal olarak nitelik itibarıyla, çok önemli yönleri itibariyle bunlardan farklıdırlar. Bunda hiçbir kuşku yok. bunun tartışılmayacak kadar açık bir şey olduğunu kabul ediyoruz. Bir defa fark şurada: Amerika’daki olayda, adam iki sene ölüme hazırlanıyor. Bu, müthiş bir irade farklılığı; yani gelip, kendisini bir anlık çılgınlıkla Boğaz Köprüsünden atmıyor.

Ancak, sonuçta bunların hepsi de şu veya bu şekilde ölümü göze almış insanlardır. Böyle bir nitelik farkı var. Benim burada vurgulamak istediğim şu ki bu yeni dünya düzeni, ölümü göze alan, şu veya bu şekilde ölümü göze alan insanlar üretiyor ve bence bu şöyle bir gerçeği, bir zamanlar çok iyi bilinen bir gerçeği yeniden gündeme getirmemizi ve kabul etmemizi gerektiriyor. Demokratik olmayan bir dünyayı; yani Kissinger’in, Brzezinski’nin kabul ettiği terminolojiyle bir imparatorluğu, sosyal adaletsizlik temeli üzerinde barış içinde ve kendi ifadeleriyle yeni dünya düzeni olarak tanımlanabilecek bir yapıda sürdürmek mümkün değildir. İstikrarsızlık kaçınılmazdır, ölümü göze alan insanların üretilmesi kaçınılmazdır, çatışmalar kaçınılmazdır ve dünya barışını, dünya huzurunu, insanlığın refahını, mutluluğunu tehdit eden patlamaların, olayların ardı arkası kesilmeyecektir. Ortaya çıkan tablo budur, sebeplerini de böyle irdelememiz, açıklığa kavuşturmamız gerekir.

Tabii bu bağlamda, artık kimsenin meçhulü olmayan şeyler var. Taliban’ı da yetiştiren kendileridir, Usame Bin Ladin’i de yetiştiren kendileridir. Dolaşısıyla ateşle oynamışlardır, rüzgar ekmişlerdir, fırtına biçmektedirler. İran’da Humeyni’nin orta çıkışı da böyle olmuştur. Bunun yeryüzünde sayısız örnekleri var. İran’da da, ülkenin bağımsızlıkçı lideri Musaddık’ı devirmek için, mollaları tahrik etmişler, siyaset sahnesine sürmüşlerdir. Anglo-Ameri-

kan sermayesi orada da onu yapmıştır. Neticede kendileri, karşılarında Humeyni' yi bulmuşlardır.

Bu anlamda “Olayın sebebi, yapıcısı Usame Bin Ladin'dir, Afganistan'dır, değildir” tartışması da bir yerde önemini kaybediyor; çünkü onların da gerisinde zaten kendileri var ve netice itibariyle bütün bu olup bitenler, yeni dünya düzeni denilen olgunun ürünüdür ve yeni dünya düzeninden de, herhalde Afganistan dağlarındaki uyuz keçileri güden çoban veya Kabil sokaklarında çıplak ayakla dolaşan kızlar sorumlu değildir.

Yeni dünya düzeninin sorumlusu kimse, New York saldırısının, Washington saldırısının sorumluları da onlardır; çünkü yeni dünya düzeni dedikleri şey, demokratik olmayan ve sosyal adaleti tanımayan bir düzendir. Demokratik olmayan, sosyal adaleti tanımayan bir düzenin istikrar içinde, düzenlilik içinde yaşatılması mümkün değildir.

Özetle, Yeni Dünya Düzeninin egemenleri bir yönetme güçlüğü içerisindedirler; dünyayı yönetememektedirler. Küresel bir dünya kurdukları iddiasındadırlar; ama bu dünyayı yönetmekte acz içine düşmüşlerdir. Dünyayı yönetmekte acz içine düşen egemenlerin neye başvurdukları da evrensel olarak, tarihsel olarak defalarca kanıtlanmıştır. Faşizm, Almanya'da niye ortaya çıktı? Faşizmin Almanya'da ortaya çıkması, Alman kapitalizminin, demokrasiyle bir konsensüs içerisinde, demokratik bir temel içerisinde Almanya'yı yönetmekte, egemenliğini korumakta acz içine düşmesinin sonucu olarak çıkmıştır. Egemenliklerini yitirme tehlikesiyle karşılaşan Alman kapitalistleri, kalelerinin kapısını nazizmin kıtalarına açmışlardır. Kapitalistler bu nedenle Hitler'e davetiye çıkardılar ve sonuçta dünya, İkinci Dünya Savaşına tanık oldu. Şimdi de, küresel kapitalizmin, küresel faşizme dönüştürülmesi anlamında, yeni bir sürecin içerisinde bulunduğumuzu söyleyebiliriz. Onu, dilerseniz konuşmamızın ikinci bölümünde işleyebilirim.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Dediniz ki, “yönetenlerin, yönetemez duruma, acze düşmeleri halinde türlü baskılara başvurabileceklerini” söylediniz ve tarihsel bir örnek olarak da Alman faşizmini gösterdiniz. Hepimizin çok iyi bildiği gibi, ayrıntılarına girmemize gerek yok; ama faşizmin ortaya çıkışı, bir cümleyle dile getirmek gerekirse, kapitalizmin yönetilememesinden ötürü, en azından Alman kapitalizminin ve onun dünya kapitalizminin işleyişinde yeterince etkin söz sahibi olamamasından kaynaklanmıştır. Acaba bu acz, küresel kapitalizmin yönetememe problemini mi ortaya çıkardı?

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Kesinlikle. Küresel kapitalizm de, dünyayı istikrar ve düzen içinde yönetme güçlüğüne düşmüş bulunuyor. Ben, bununla Almanya'da Hitler faşizminin doğuşu arasında çok çarpıcı paralellikler görmekteyim ve bu kulelerin tahribi olgusuyla, Pentagon'a hücum olgusuyla, Hitler'in tırmanışını kaçınılmaz ve önlenemez yapan bir başka olgu arasında dehşet verici bir paralellik görmekteyim. Bu olgu, Reischtag yangınıdır. Biliyorsunuz Hitler, Reischtag yangınını, iktidara yükselişi yolunda kullanmıştır.

Hitler faşizminin hemen bütün öğelerini, yeşermekte, filizlenmekte olan küresel faşizmin bünyesinde yakalamamız, tespit etmemiz mümkündür. Biliyorsunuz, Reischtag yangınının faili bulunamadı.

Bizim, şurada belirlememiz gereken çok ilginç benzerlikler var; yani, Reischtag yangınıyla Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagonsaldırısı arasında ilginç bir benzerlikler var, ürkütücü benzerlikler var. 1933'de Reischtag yangını, Hitler'in önlenemeyen yükselişinde önemli bir dönüm noktası oldu. Bu Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon saldırısı da, küresel kapitalizmin faşizmi anımsatan yöntemleri gündeme getirmesi bakımından bir başlangıç niteliği taşıyor gibi. Hemen bu yöndeki örneklerden birine dikkatinizi çekmek isterim. Başkan Gerald Ford zamanında bir karar alınmıştı; artık Amerika, CIA, yabancı devlet başkanları öldürmeyecekti. Yani o zamana kadar öldürdüklerini zımnen kabul etmişlerdi. O tarihten sonra, devlet başkanı olmayanları da öldüreceklerini kabul etmiş oluyorlardı. New York ve Pentagon saldırılarından sonra bu kararın değişmesi söz konusudur; yeniden gündeme gelmiştir. Yeni bir yasayla, artık CIA'nın yabancı devlet başkanı öldürmesini de imkân dahiline sokacak yasal değişiklikler Amerika'da gündemdedir. Bütün bunlar, Reischtag yangını, Dünya Ticaret Merkezi saldırısı arasındaki benzerliği pekiştiren gelişmeler olarak karşımıza çıkıyor.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Bu ilginç açıklamalarınız için çok teşekkür ediyorum.

Başlangıçta sorduğumuz soruyu, Oğuz Oyan Hocamıza sormak istiyorum. Bu 11 Eylül olayı bir terör olayı mıdır, eğer öyleyse, bunun arkasında küresel kapitalizmin etkilerini düşünebilir miyiz?

Buyurun efendim.

Prof. Dr. Oğuz OYAN- Bir anlamda cevabı da içinde taşıyan soru soruyorsunuz.

Ben şimdi, benden önceki konuşmacılar gibi olayın tanımını üzerinde yani terör kavramı üzerinde çok uzun durmayacağım. Yeterli açıklamalar yapıldı. Bunu terör olarak da kullanabiliriz, intihar saldırısı olarak da kullanabiliriz.

Bana göre, 11 Eylül, klasik terörün, konvansiyonel terörün sınırlarını zorlayan, onun son evresini teşkil eden bir olay. Bu olay, intiharı ve kitlesel kıyımı göze alan, klasik araçlarla postmodern etkiler yaratan, politik sahiplenicisi çıkmayacak kadar yıkıcı, tahripkar olan; ama politik hesaplarını içinde taşıyan bir harekettir. Ve politik hesapları çok yönlü, politik mesajları çok yönlü olan bir hareket olarak algılanmalıdır. Tabii 11 Eylül benzeri olmayan tekil bir olgu, somut bir tarihsel olgu, ama bu onun genel bir değerlendirme içine oturtulmasına engel değil. 11 Eylül, bir anlamda bir sonuç -bu yönüne birazdan bir miktar değineceğim-; bir anlamda da bir başlangıç.

Bir kere şunu söyleyeyim: Bu olayın kitlesel etkisini aşabilecek, klasik yöntemlerle aşabilecek yeni bir olayı artık yaratmak mümkün değil; artık benzer araçlarla, bu şiddette bir olayın tekrarlanması mümkün değil. Bundan sonra daha fazla tırmandırılacak bir şiddet olayı, farklı araçlar kullanacaktır. Bu olayda yeni olduğu kadar klasik sayılabilecek araç ve yöntemleri kullanan terörün ulaştığı doruk noktasının aşılabilmesi için, artık yeni başladığımız yüzyılda kimyasal, biyolojik ve nükleer birtakım silahların da kullanılacağı yeni bir evreye girilmesi gerekecek. Buna rağmen, bu olayda kullanılan araç ve yöntemlerin tamamen terkedileceği de düşünülmemeli; hatta bir savaş durumunda dahi sivil hedeflere karşı benzeri şiddet gösterileri devreye sokulabilecek. Bütün bu değerlendirmeler, 11 Eylül'ün hem bir doruk noktası olduğunu, hem aşılma için yeni bir başlangıç noktası oluşturduğunu gösteriyor.

Saldırıyı örgütleyenlerin politik hesapları neydi, sadece Amerika'nın küresel hegemonyasına mı karşıydı? Evet. Bir kere öncelikle bu var; ama başka mesajlarının da olduğu kanısındayım. Bu olayın içindeki kişiliklere bakarsak, eğer bunlar bize söylendiği gibi Mısır ve Suudi kökenliyseler, aslında bu politik hesapların bir hedefinin de Ortadoğu'da, ABD'nin koruması altında

devam eden, aslında örneğin Suudi Krallığı gibi çürümüş birtakım rejimlerin iktidar odaklarına karşı çok ciddi mesajlarının olduğunu düşünmek lazım. O rejimleri tehdit etmeye dönük mesajları var. O rejimlerin ABD ile ilişkilerinin bugünkü biçimine karşı çok şiddetli bir tepki var.

Aslında aynı politik hesap, yeniden ama tarihte görülmemiş ölçüde tek kutuplu olmaya yönelmiş bir dünyada, milyarlarca aç, sefil, aşağılanmış, ezilmiş, saldırıya uğramış, bombalanmış kitleleri yanına çekmeye, onların temsilcisi, onların sözcüsü olmaya dönük bir hesap olarak da var. Dolayısıyla Amerika'nın ve Batı dünyasının, sistemin kalbine yönelik bu saldırıdan bu kadar büyük sonuçlar çıkarması ve çok şiddetli bir tepkiye yönelmesi, muhtemelen bunun çok yönlü politik mesajları olmasıyla ilişkili diye düşünüyorum.

Bu söylediklerim, söz konusu olayın niçin bir sonuç olarak da algılanması gerektiğine de işaret ediyor. Soruyu "bunun arkasındaki nedenler nedir" tarzında da sorabiliriz. Bir kere çok genel nedenler var. Sırf bu somut şiddet olgusunu açıklamak için söylemiyorum; ama dünyada yoksulluğun ve yaşam tarzları arasındaki eşitsizliğin büyümesi ve bunun iletişim araçlarıyla dünya halklarının bilincine kazınması en genel nedendir. Burada zaten örnekler verildi. Ben, süreçteki olumsuzluğu gelir dağılımı rakamlarıyla vereyim. Aslında dünyadaki gelir dağılımı, tek tek ülkelerin iç gelir dağılımından çok daha bozuk bir tabloyu bize gösteriyor; dünyanın gelir dağılımı en bozuk ülkesi sayılan Brezilya'ya bakarsanız, en zengin yüzde 20, yüzde 67'lik bir milli gelir payına sahip. Oysa dünyadaki gelir dağılımına baktığımız zaman, bu çok daha uç boyutlarda. 1960'da dünya çapında yüzde 20'lik en varlıklı kesim, dünya gelirinin yüzde 70'ini elde ediyordu. Küreselleşmenin 1990'lardaki yeni atılımı öncesinde, sermaye hareketlerinin serbestleşme evresinin başlangıcında, yani 1991'de, en varlıklı yüzde 20, yüzde 85'lik bir gelire el koyar duruma gelmişti ki, son on yılı da hesaba katarsak, geriye bir şey kalmıyor. Dünyada yaşayan insanların -ki, bunların arasında kısmen gelişmiş ülkelerin alt proletaryası da vardır; ama esas itibarıyla yoksul ülkelerin büyük bölümünü oluşturan milyarlarca insan, dünya gelirinin yüzde 10-12'siyle idare ederken, diğerleri inanılmaz boyutlarda servet yığmaya devam ediyorlar.

Bunun, tek kutuplu bir dünyada artık dizginsiz bir şekilde gideceği, sistemler arası hiçbir rekabete, bu rekabetin doğuracağı hiçbir frene veya düzeltici etkiye tabi olmadan yol alacağı, dolayısıyla farklılıkların iyice uçurumlaşacağına dünya halkları tarafından algılanmasının, son on yılda biraz daha

berraklaştığını düşünüyorum. Son olayda terörist olarak tanımlanan kişiliklerin Batılı yaşam tarzı içinde yaşayan Doğulu insanlar olması, bu tahlili doğrulamaktadır.

Bu arada, özel olarak çaresizliğe itilmiş birtakım toplumlar -bu somut olayda Arap toplumunun bireyleri- bu gidişe karşı tepkiyi daha erkenden şiddetli bir saldırıya dönüştürdüler diye düşünüyorum.

Tabii bunun arkasından şunları da söylemek lazım: Küresel hegemonya iddiasında Amerika Birleşik Devletlerinin bugün ulaştığı konumu; Amerika Birleşik Devletlerinin başını çektiği gelişmiş ülkeler bloğunun ekonomik çıkar kovalamadaki sınır tanımaz bencilliği ve hegemonyacı politikasını, keza askeri müdahaleleri de içeren, askeri darbelerle de desteklenen saldırgan dış politikasının, son 50 yılda Kore'den Küba'ya, Vietnam'a, Panama'ya, Ortadoğu'ya, Balkanlara kadar çok örneğinin yaşanmış olmasını; dolayısıyla bir anlamda küstah bir saldırganlığın, karşı konulmaz bir güç dengesizliğini de içeren bir saldırganlığın dünyada oluşturduğu -ve özellikle Ortadoğu'da Arap-İsrail ilişkileri bağlamında oluşturduğu- şiddete dönüştürerek oluşturduğu çaresizlik duygularının tepkilerini hesaba katmak gerek.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Sizin ilk konuşmanızın bende çağrıştırdığı bir-iki şeyi, izin verirseniz bu bağlamda sorayım.

Oğuz Oyan, benim bildiğim kadarıyla tarihle de yakından ilgileniyorsunuz ya da bir dönem yakından ilgilenmişsiniz. Kapitalizm, ortaya ilk çıktığından beri tek kutuplu bir dünyada mı yaşadı? Biz, geleneksel olarak “iki kutuplu dünya” da dediğimizde, aşağı-yukarı 1910'dan ve belirgin bir biçimde 1945'lerden sonra -89'lara kadar süren bir periyodu söz konusu ederek söylüyorum- iki kutuplu dünya da yaşandığını anlatmak isteriz. Bizde, sanki şöyle bir şey var: Sovyet Bloğu ya da sosyalist blok çöktü, dolayısıyla kapitalizm kutupsuz bir dünya haline geldi; ama daha uzun erimli, yüzyıllar boyunca baktığımızda, kapitalizm kutupsuz bir dünya yaratmış mıydı?

İkincisi; şimdi sizin bu söylediklerinizden, biraz daha konuşmalarınıza netlik kazandırabilirsiniz diye söylüyorum, buna “saldırı” diyelim, “intihar saldırısı” diyelim, “terör” diyelim, nasıl nitelendirsek nitelendirelim, yoksulların zenginlere karşı bir tepkisidir ve bu öyle bir olaydır ki, bütün yoksulların hem bireysel, hem ulusal düzeyde tepkilerini dile getiren, onların tepkisini kullanan; ama politik bir şey olarak nitelendirirseniz, “bir tür onların sözcülüğünü de yapıyor” konumuna getirmiş olmaz mıyız?

Prof. Dr. Oğuz OYAN- Ben, şunu söyledim: Saldırıyı yapanların politik hesaplarında dünya çoğunlunun da tepkilerini dile getirme gibi bir hedef vardı. Peki ama böyle bir misyona oturacak bir gücü, bir niteliği var mı, somut olarak bu olgunun var mı? İçine girdiğimiz yüzyılın içinde bu tür terör olaylarının, bir mücadele yöntemi olarak belli kitleler (veya onlar adına hareket ettiklerini söyleyenler) tarafından geliştirilip, geliştirilmeyeceğini, anti-kapitalist bir öze oturtulup oturtulmayacağını bugün bilemiyoruz. Ama ele aldığımız saldırıyı planlayanların hesabı arasında, sadece Amerika'da küresel kapitalizmin Kâbelerine terörist bir saldırı düzenlemek değil, dünya hakları arasında bu eyleme haklılık kazandıracak bir politik destek hesabının da olduğunu düşünüyorum. Ek olarak Ortadoğu'daki Arap rejimlerine karşı bir mücadele hesabı olduğunu da özellikle vurgulamak istedim.

Kapitalizmde kutupsuz bir dünya var mıydı? 18. Yüzyılın son çeyreği ve özellikle 19. Yüzyıl İngiliz yüzyılıydı. 20. Yüzyıl aslında bir Amerikan yüzyılı olmaya aday olarak başladı; fakat iki dünya savaşı arasında bu bir miktar değişti; İkinci Dünya Savaşından sonra daha da değişti. Gerçi esas olarak 20 yüzyıl yine bir Amerikan yüzyılı oldu; Amerika'nın, İkinci Dünya Savaşından sonra dünya üretiminin yüzde 45'ini temsil eden bir noktada olduğunu unutmamalıyım. Bu pay 1990'da yüzde 22'ye geriledi, 2000'e kadar yükselerek yüzde 29-30'lara oturdu; ama ABD yüzyıl ortasına kıyasla daha az güçlü değil; çünkü çok önemli stratejik noktaları, uluslararası finans kuruluşlarından başlamak üzere elde etmiş bir devletten bahsediyoruz. Tüm bunlara rağmen, ABD'nin siyasi-ekonomik manevra alanı ve özellikle askeri gücü 20. Yüzyılın ikinci yarısında Sovyetler Birliği tarafından dengelendi ve iki kutuplu bir dünya oluştu. Bu, kuşkusuz, kapitalizmin kâbesinin esas olarak tek kutuplu kalmasına engel olmadı.

21. Yüzyıla girerken yeni bir Amerikan yüzyılına, yeni bir Amerikan çağına girmiş olduğumuz müjdeleniyordu. Tek kutupluluk acaba daha mı derinleşecek yoksa yükselen yeni güçlerle dengelenecek miydi? 21. Yüzyılın muhtemelen Çin'in yükselişinin oluşturacağı yeni dengelere tanıklık etmesi beklenirdi. Ancak ABD'nin, dünya liderliğini tartışılmaz kılmak için, Çin'in istikrarlı büyümesini engelleyici politikalar oluşturması beklenmeliydi. Şimdi, birden bire bu olay, acaba dengeleri ve tarihin akışını nasıl değiştirecek? Bu, acaba bir Reischtag yangını gibi, ABD hegemonyasını hızlandıran bir süreç mi olacak, yoksa belki Amerika'nın kendi içinden ve belki Batı dünyasının

içinden yükselen tepkilerle, ABD'nin müdahale alanlarına yeni sınırlar koyan bir harekete mi dönüşecek? Bu, tabii daha sonraki sorularda ele alacağımız bir konu.

Prof. Dr. Korkut BORATAV- İki kutuplu, tek kutuplu söylemi, bana göre sadece sosyalist bloğun varlığıyla ilginçlik kazanıyor. Biz, onu kastediyoruz; çünkü Sovyetler, rejim olarak olumsuz yönlerini ne kadar algılayarak algılayalım, dünya dengeleri bakımından Amerika'nın hareket serbestisini kısıtlayan bir ortam yaratıyordu. Onun için, Sovyetlerin dünya sahnesinde çekişmesidir ki, tek kutuplu bir dünya yarattı. Mesele, Avrupa-Amerika rekabeti falan da değildir. Bu olaylarda, bu rekabetin yansıdığını da görmüyoruz. Esas olarak, bu tek kutupta egemen güç olarak Amerika'yı görüyoruz. Çift kutuplu özelliği, bence Sovyetlerin çöküşüyle ortadan kalktı.

Ekonomik hakimiyet ayrı bir konu; yani "19. Yüzyıl İngiltere yüzyılıydı. Daha öncesi Hollanda'nın egemen olduğu bir kapitalizm vardı, sonra Amerika ortaya çıktı" sorusu, ayrı bir soru. Ben "kutup" analizini siyaset bağlamında görüyorum.

Prof. Dr. Oğuz OYAN- Sıranın, benden Sina Hocaya geçtiğini düşünerek son bir şey söyleyeyim.

"Bu bir terör mü, savaş mı?" gibi, bir başka yaklaşım açısından da bakmak lazım; çünkü Amerika, biliyorsunuz Bush'un ağzından önce "Bu, bir savaş" dedi, daha sonra "bu bir terör" dedi çünkü savaş sözcüğü, sigorta şirketlerinin taahhütlerini yerine getirmemelerinin bahanesini oluşturacak bir terminolojydi. Ama Amerika, şimdi terör sözcüğünü benimsemiş de olsa, şu an bir savaş açıyor ve bunun salt Afganistan'la sınırlı olmayacağını dahi pek gizlemiyor. İşte bu anlamda, 11 Eylül'ün devletlerarası bir savaş ilanı olmadığını, bu nedenle de ABD'nin bir devlete askeri müdahalesini haklı ve meşru kılmadığını özenle vurgulamak gerekiyor. Kullanılan terminoloji bu anlamda büyük önem kazanmaktadır.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Bu derinlikli analizlerden sonra, Sina Akşin' nasıl çözümlene yapacak?

Buyurun Hocam.

Prof. Dr. Sina AKŞİN- Ben, terör kavramı üzerinde belki biraz durabilirim. Bir kere terör, adı üstünde, dehşet veren, ürküntü veren herhangi bir eylem. Bu, genel bir tanım ve doğru olan tanım galiba bu; çünkü başka bir tanım daha var, o tanım da şöyle: Hukuk dışı ürküntü veren olaylar. Yani hukuk içinde ürküntü veriyorsanız, o terör sayılmıyor. Mesela Hiroşima'ya bomba atıp, bir çırpıda 160 bin kişiyi öldürüyorsanız, Amerika tarafından Japonya'ya savaş ilan edildiği için, bu bir terör olayı değildir.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Özür dilerim. Mesela hakim kararıyla elektrikli sandalyede adam öldürmek, o da ürküntü verici, korku verici; ama terör değil.

Prof. Dr. Sina AKŞİN- Sonra, Almanya'ya Dresden bombardımanı gibi bir olay. O da savaş içinde cereyan ettiği için, böyle bir terör olayı olarak değerlendirilmiyor; ama Dresden'i bir gecede yerle bir etmişler. Bence doğru olan, birinci tanım. Belki çok genel bir tanım; ama doğru olan budur. Mesela bir kişinin öldürülmesi de ürküntü verebilir. Mesela bir Abdi İpekçi'nin öldürülmesi, bir Muammer Aksoy'un öldürülmesi, bir Uğur Mumcu'nun öldürülmesi gibi olaylar da ürküntü ve dehşet vericidir ve zaten o amaçla yapılmıştır. Onun için, 11 Eylül olayının ürküntü verdiği muhakkak; fakat acaba bir savaş yok mu; yani hukuken ilan edilmiş bir savaş olmasa da, mesela Amerika ile Araplar arasında aslında bir savaş yok mu? Böyle bir savaşın olduğu, sanıyorum iddia edilebilir; yani Devletler Hukuku anlamında savaş olmasa bile, bir savaş olduğu iddia edilebilir.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Af edersiniz.

“Arap” dediğiniz, esas itibariyle Ortadoğu'da Suudi'ler var, kısmen Suriye'de var; ama Suriye'yi bir tarafa bırakırsanız, bunlar Amerika'nın has dostları; yani orada bu has dostlarına mı savaş açacaklar?

Prof. Dr. Sina AKŞİN- Hayır. Genel olarak Araplara karşı bir savaş söz konusu; yani İsrail'in yaratılması Araplara karşı bir savaştır. Dediğim gibi, Devletler Hukuku olarak konuşmuyorum; genel tarihi çizgiler bakımından söylüyorum. Kalkıyorsunuz, “Arkadaşım, burada 2 bin yıl önce biz vardık” diye gelip, dış baskılara yerleşiyorsunuz ve oradaki insanlara “Arabani çek, git” diyorsunuz; Bu, bir savaş olayıdır. Araplara karşı bir savaş olayıdır

ve Araplar bunu asla unutamıyorlar; çünkü unutulacak bir şey değil. Uçak kaçırmanın hepsinin Arap olduğu anlaşılıyor. Bunu, Amerika veyahut da Batı-Arap savaşının bir safhası olarak görebiliriz. Ürküntü yarattığı için bir terör olayı olduğu muhakkak; ama daha geniş açıdan bakarsak, arada bir savaş vardır ve böyle birtakım şeyler olması, bir bakıma doğal karşılanabilir. Bunlar, bir savaşın aşamalarıdır. Amerika, istediği zaman Irak'ı bombalıyor. Sivil halkı da bombalıyor, çoluk-çocuğu da bombalıyor, ona bir şey denilmiyor, “terör” denmiyor; ama kalkıp, orada birileri kuleleri uçurunca, buna “terör” deniliyor.

Biz, Bağdat'taki olayları CNN'den izlediğimiz için, orada ölen çocuğun, ölen annenin, ölen masum kişilerin pek de farkında değiliz. Öbür tarafta ise medyatik bir olay oldu; bunu CNN'den bütün dünya izledi.

Ben, bir Batı-Arap meselesi olarak koydum. Siz, daha geniş, küreselleşme şeklinde koydunuz. Tabii bu da geçerli bir çerçeve; ama daha geniş bir çerçeve. Benimki daha özgül, spesifik bir çerçeve. Nitekim, bu uçakları kaçırmanın hepsi Arap.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Biraz daha açıklığa kavuşması için, Bush'un kendisinin de sonradan kullandığına pişman olduğunu söylediği bir deyim var; Haçlı seferleri. Sizin söylediğiniz bu Arap-Amerika çatışmasında muhtemelen bunu kastetmiş olmayabilirisiniz; ama ilerde bunu okuyacak birçok insanın aklına gelebilir; yani öyle bir haçlı seferini mi ima ve telkin etmek istediniz? Uzun erimli bir şey de söylediniz.

Prof. Dr. Sina AKŞİN- Haçlı seferi lafı, boş bulunup, söylenmiş bir laf. Bush, onu “sefer” anlamında kullandı. Mesela Eisenhower'ın da İkinci Dünya Savaşı üzerine, “Crusade In Europe” -Avrupa'da Haçlı Seferi- kitabı vardır. Onun için, sanıyorum onu, o şekilde kullandı; yani iyi niyetli kullandı. Münasebetsiz bir adam olduğu için, böyle ileri-geri şeyler söyleyebiliyor.

Burada bir Haçlı seferi falan olayı yok. Tabii halkın böyle algılaması mümkün; yani sokaktaki Amerikalının, “Araplar kötüdür”ü daha genişleterek “Müslümanlar kötüdür” diye bu şekilde algılaması mümkündür; ama bu savaş, bir hegemonya savaşıdır. Bir kere Amerika, silaha yapılan yatırımla birlikte, ilk planda iktisadi durumunu düzeltecek. Aslan Beşer Kafaoğlu da son yazısında, Amerikan ekonomisinde bunun nasıl bir ferahlık yaratacağını belirtiyor ve hatta, “Acaba onların da bir parmağı var mı?” gibi bir imada bulunuyor. Tabii ben, böyle bir şeyi düşünemiyorum; ama işlerine yaradığı; yani

Amerikan ekonomisinin, kapitalizminin işine yarayacağını söyleyebiliriz. Bir de tabii, bu fırsat gelmişken, Ortadoğu'daki hegemonyasını pekiştirmek; yani mümkünse Afganistan'a el koymak, mümkünse Irak'ı ele geçirmek, suikast yolu açıldığına göre, mesele Fidel Castro'yu öldürmek isteyebileceklerdir; Çünkü daha önce de denemişlerdi. Castro'ya karşı patlayan puro projesi vardı, başarılı olmadı.

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Konuşmacıların tümüne çok teşekkür ediyorum. İlk alan sorumluz üzerine, böylece ilk turu tamamlamış olduk. Eğer yanlış anlamadıysam, bu ilk turdan çıkan sonuç şudur: Bu olayın isimlendirilmesi üzerinde farklılıklar olsa bile, belki olayın kendisinden daha çok, bu tür olayları üreten ortamı tartışmaya açmanın daha anlamlı olabileceği üzerinde görüş birliğine varıldı.

Ayrıca Sina Hocamız, uzun dönemli bir analizin de, örneğin Araplarla Amerikalılar arasında, belki İsrail dolayımında, daha uzun erimli bir analizin de gündeme getirilebileceğini vurguladı.

Bu son turda belki ilave etmek istediğiniz bir şeyler olabilir. Var mı efendim?

O halde, bu ilk turdan sonra bir başka soruyu tartışmaya açmak istiyorum. Şimdi, bunu terör olarak nitelendirelim veya intihar saldırısı şeklinde değerlendirelim; ama iddialardan birisi şu ki, bu olay bir yönüyle yada esas itibarıyla anti küreselci ve anti kapitalist. Nitekim Oğuz Oyan analizinde, bunun bir tür yoksullarla varsıllar arasındaki ismi konulmamış ya da bıraktığı izlenim itibarıyla öyle bir şey olduğunu söyledi. Eğer böyleyse, bu şekilde dile getirilmiş olsun veya olmasın, analizin ortaya çıkardığı sonuç itibarıyla bu şiddetin, terörün arkasında bulunan ya da bulunduğu ileri sürülen düşünce yapısının ya da dünya görüşünün, kendi karakteri anti küreselci, anti kapitalist olmaya elverişli midir? Bu konuda ne diyoruz? Dilerseniz, birinci turda izlediğimiz sırayı izleyerek ve ilk sözü Prof. Dr. Korkut Boratav'a vermek istiyorum.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. Korkut BORATAV- Efendim, bu olayın Amerikan hegemonyasına dayalı bir dünya düzeniyle yakından olduğu kesin. Buna karşı yapılan bir tepkinin, anti kapitalist olup, olmadığı tartışmalı; olabilir veya olmayabi-

lir. Arkaik bir İslamcı modelden hareket ediliyorsa, başka şeyler düşünebiliriz, Arap milliyetçiliğinin bir patlamasıysa, başka şeyler düşünebiliriz; fakat en azından şunu söylemek mümkün: Benim tek kutuplu dediğim dünyanın hegemonik gücüne saldırı, dolaylı olarak anti kapitalisttir; yani kapitalizmin dünya çapındaki büyük patronuna yöneliktir; ama tabanda kendi özlediği dünyanın ne olduğuna ilişkin yeterli kanıt yoktur. “Hareketin içyüzüne bakmak lazım” diye düşünüyorum.

Arap milliyetçiliğinin bir yansımasıysa; yani ben, Sina'nın ortaya attığı o analizi de ciddiye alıyorum; çünkü gerçekten de Amerika'nın özellikle Ortadoğu'da Sovyetlerin denge sağlayan nüfuz bölgeleri sahipsiz kaldıktan sonra, Ortadoğu'da İsrail aracılığıyla ortaya çıkan tablo, Arap milliyetçiliğini yeniden canlandıracak çok kuvvetli öğeler taşıyor. Arap milliyetçiliğinin uzlaşmacı boyutu; yani Enver Sedat ile başlayan, Hüsnü Mübarek ile devam eden, hatta bir ölçüde Yaser Arafat'ın da temsil ettiği uzlaşmacı boyutunun ötesine gittiğimiz andan itibaren, Filistin'de HAMAS, Lübnan'da Hizbullah şeklini alan hareketler tarafından temsil ediliyor. Bu noktada bana göre Hamas ve Hizbullahın kapitalist mi, sosyalist mi olduğu yahut İslamın devri saadeti özlemi içinde mi olduğu, ikinci planda bir soru. Yalnız şunu söyleyeyim: Küreselleşmenin benim yorumuma göre uluslararası siyasi boyutuna karşı yönelen bu tepkilerin islami akımlardan kaynaklanması, dünya çapında solun ve sosyalist hareketlerin zayıflamasının da trajik bir yan ürünüdür.

Bu konuda benim söyleyeceklerim bunlardan ibaret.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Korkut hocamız, Sina hocanın da altını çizdiği bir diğer olayla da bu ikinci sorunu ilişkilendirdi. Arap milliyetçiliğiyle de bağlantılı olabileceğini, bu tür analizlerin ciddiye alınması gerektiği üzerinde durdu ve bunun temsilcisi olabilecek bir takım isimler verdi; ama örneğin Hamas'ı ele alırsak, bu milliyetçiliği temsil eder mi yaksa ümmetçilik peşinde koşan örgütler mi? Bu soruyu da dikkate alarak ikinci soruyu cevaplarsanız, memnun olurum.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Ben, bu soruya girmeden ve soruya vereceğim yanıtı da kolaylaştırmak üzere, geçen turdaki konuşmamda eksik kaldığını zannettiğim bir noktaya değinmek istiyorum. Gerçi arkadaşlarımızdan birisi buna kısmen değindi; o da şu: Dünya egemenlerinin bir yönetim krizi

içerisine düşmüş olduklarını söylemişim; çünkü demokratik olmayan bir imparatorluğun ve sosyal adaletle alâkası olmayan bir küresel düzenin istikrar içinde, düzen içinde yaşamasının mümkün olmayacağına değinmişim.

Bu yönetim krizini belirlerken, bir unsurun eksik kaldığını veyahut bir ke-re daha vurgulanması gerektiğini düşünüyorum; o da ABD Ekonomisi ile ilgili. Amerikan ekonomisi, hepinizin bildiği gibi, ciddi bir resesyona düşmüş bulunuyordu, işsizlik başını almış gidiyordu. Şimdi bu olay, bir yönü itibariyle bu ekonomik sorunları da ikinci plana atan özellikler, yönler taşımaktadır. Bir defa ekonomik sorunlar gündemden düşmüştür ve hatta en azından bazıları, bu savaşın ekonomik sorunların, işsizlik sorunlarının çözümünde, 1929-30 bunalımının aşılmasına benzer katkıları olabileceği beklentisi içerisine girmiş bulunmaktadır.

Ben, bu görüşe katılıyorum değilim. Çünkü 1930 bunalımının aşılmasını mümkün kılan da, aslında İkinci Dünya Savaşı değildir. İkinci Dünya Savaşı sonundaki Batı Avrupa'nın imdadına bir cankurtaran simidi olarak yetişen, sosyal devlet olmuştur. Dolayısıyla savaşı kurtarıcı gibi görmek, gerçekçi bir tahlil değildir; ama bu bile gündeme getirilebilmektedir. Kısacası, Amerika'daki ekonomik çözümsüzlük ciddi boyutlara vardığı bir sırada, bu olay patlak vermiştir. Tabiatıyla bunlardan hareketle, bu olayı yapanlar falanca devletin istihbarat örgütüdür, şudur, budur gibi bir sonuca varmamız mümkün değil. Belki bu olayın failleri hiçbir zaman bulunamayacak. Tıpkı Reischtag yangını gibi, bunun gerçek yüzünün kanıtlanması çıkması hiçbir zaman mümkün olamayacak.

Mesela ben, kesinlikle şunu söyleyebilirim: Ölümü göze almış, 18 kişiden ibaret oldukları tahmin edilen bu insanlar, birer profesyonel istihbarat ajanı değildir. Bu, öylelerinin yapacağı türde bir şey değildir. Bu, ölümü göze almış insanların tepkisi, maaş karşılığı hizmet veren insanların ortaya koyabileceği profesyonelce bir tepki değildir. Bu tür bir tepki, doğruluğu elbette ki eleştirilebilecek bir yöntem olmakla birlikte, büyük olasılıkla bir haksızlık karşısında duyulan çok derin bir infialin sonucudur. Haksızlık karşısındaki tepkilerini, ölümü göze alarak ortaya koyanların davranışlarıdır.

Prof. Dr. OĞUZ OYAN- Yani salt profesyonel bir istihbaratçının, teröristin yapacağı bir iş değildir. Bu, amatör bir ruhu içeriyor.

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Bu, şunu dışlamaz: Bu insanlar, birtakım güçlü istihbarat örgütlerinin meydana boş bırakmaları, ufak tefek yardımları,

destekleri, kışkırtmaları, yol göstermeleriyle bütünleşmiş olabilir. Bunu bilemeyiz; ama ölümü göze almış bu insanlar, para karşılığı iş yapan insanlar değildir. Bir zamanlar KGB'ye hizmet ederken, Sovyetler çöktükten sonra Batı Alman istihbarat örgütüne hizmet edebilen türde profesyonel insanlar değildir. Bunlar, farklı kategoride insanlardır.

Buradan, şöyle bağlamak istiyorum. Bu, benden önce konuşan arkadaşlarımıza sizin sorduğunuz sorulardan bir tanesiyle ilgilidir. Söz konusu tepkinin yoksulların bir tepkisi olup, olmadığı meselesine dönmek istiyorum. Önem taşıyan nokta şu: Bir olay, bir hareket, yoksulların tepkisi olabilir, yoksullar adına ortaya konulmuş olabilir veyahut yoksulların tepkisi istismar edilerek ortaya konulmuş olabilir; ama mutlaka yoksulların lehine bir çözüm olmayabilir. Bu ikisi, birbirinden farklı şeylerdir; çünkü tarih boyunca yoksulların tepkisi olarak ortaya çıkan; ama yoksulların aleyhine, yoksulların çözüm yollarını çıkmaza sokan, hatta yoksulların mahvına sebep olan, yoksulları çözümsüzlüğe sevk eden sayısız akımlar vardır. Örneğin anarşist akım, bunlardan en çok bilineni ve en önemlisidir. Toplumsal mücadeleler tarihinde bir ökse otu gibi, her zaman, her yerde varlığını duyurmuştur. Dolayısıyla hadiseyi bu şekilde görmemiz de mümkündür; yani Seattle'dan Cenova'ya kadar devam eden bir anti kapitalist küreselleşmeye veya kapitalist küreselleşmeye karşı bir başkaldırı hareketine tanık oluyorduk. Bu olayı onun uzantısı, onu sonuca vardırarak, onu taçlandıran bir hareket olarak görmemiz mümkün değil.

Biliyorsunuz Uğur Mumcu'nun bir sözü vardı; "Bilgisiz fikir olmaz" Bu nu bir adım daha ileriye götürmek gerekir. Fikirsiz eylem olmaz; yani tutarlı bir ideoloji olmadan eylemin tutarlı sonuca, başarılı sonuca varması mümkün değil. Bu olay bir başkaldırıdır, önemli bir yönüyle bir patlamadır; ama ideolojik tutarlılıktan, kitlesel destekten yararlanmayı mümkün kılan bir dünya görüşünden yararlandıklarını, bundan yoksun olmadıklarını söylememiz mümkün değildir. Ben, buna işaret etme ihtiyacını duyuyorum ve Reischtag yangını benzetmesini de onun için yapmış bulunuyorum; kuşkusuz, bu olay kaçınılmaz olarak küresel faşizmin tırmanışına yol açacaktır demek kehanetinde bulunuyor da değilim; ama öyle bir yön de taşımaktadır ve öyle bir ih-

timal de gündemdedir. Reischtag yangını gibi, bir dönüm noktasının başlangıcı olma vasfını da taşıyor gibi görünüyor.

Prof. Dr. Sina AKŞİN- Reischtag yangınının Hitler tarafından tezgâhlandığı teorisi de vardır.

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Tabii var. Bugün, bu saldırının CIA tarafından yahut MOSSAD tarafından yapıldığına dair teoriler de var; ama bu teorilere katılmak veyahut katılmamak, tabii elimizde kanıt olmadığı için mümkün değil; fakat şu bir gerçek ki, bu olaylar, onların ettiklerinin sonuçlarıdır. Usame Bin Ladin'i ve Taliban'ı yaratanları onlar olduğu, artık reddedilmez bir şekilde ortaya çıkmıştır. Şimdi alet, kontrollerinden çıkmış veyahut gözlemleri altında iş yapıyor olabilir veya Taliban ile Usame Bin Ladin'le hiçbir alakası olmayan bir operasyon da söz konusu olabilir. Bütün bunların hepsi, bence içinde yaşadığımız dünyada mümkündür; ama bütün bu olasılıklar, genel çerçeveye ilgili tahlillerimizi tabiatıyla değiştirmez.

Bush, bunun bir Haçlı seferi olduğunu ağzından kaçırdı veya dervişin fikri, zikri meselesinde olduğu gibi gerçeği dile getirdi denilebilir; ama bir şeyi unutmamamız lazım. Aslında Haçlı seferinin kendisi de Haçlı seferi değildi. Haçlı seferi, görünüşte Hıristiyanlık dininin değerlerini yaymak, korumak için yapılan bir savaş gibi takdim edilmesine rağmen, aslında egemenlerin doymak bilmeyen iştahlarını tatmine yönelik bir savaştı ve tarihte görülmüş tüm istila savaşları gibi, bu seferleri düzenleyenler de kitleleri peşlerinden sürüklemek için, kitlelere hoş gelen bazı değerleri kendilerine paravan yapmışlardı. Haçlı seferleri buydu. Yani gerçekte haç için değil servet için yapılmışlardı. Napolyon da sözde bazı yüce değerleri koruyordu. Oysa, gerçekte yapmak istediği, kendi ihtirasının tatmini ve palazlanan Fransız burjuvazisinin çıkarlarıydı.

Dolayısıyla, Haçlı seferi bile gerçekte Haçlı seferi değilken, Amerika'nın muhtemel bir Afganistan saldırısının gerçek niteliğini görmeliyiz. Böyle bir savaş, hangi gerekçeyle ilan edilmiş olursa olsun, emperyalist sömürünün yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesi amacına hizmet edecektir.

Biliyorsunuz günümüzde, yeni dünya düzeni egemenlerinin şurada, burada, Körfezde, Balkanlar'da veyahut şimdi Afganistan'da başlatmak üzere ol-

dukları veya başlatma niyetini ortaya koydukları savaşlar da, aslında Haçlılıktan başka bir değeri de istismar ederek sahnelenmiştir. Bu da insan hakları konusudur. Bildiğiniz gibi insan hakları konusu, egemenlik savaşında o kadar çok istismar edilmiştir ki, bugün Batıda bir “insan hakları emperyalizmi” adı altında bir kavramı icat edilmiştir. Geçmişte Hıristiyanlık değerlerine yüklenmiş olan rol, günümüzün egemenleri tarafından insan hakları değerlerine yüklenmiş ve insan haklarını koruma, yayma bahanesi, Körfez’de ve Balkanlar’da örnekleri görüldüğü üzere bazı silahlı müdahalelerin ve dünya hegemonyasını kurma yolundaki girişimlerin gerekçesi haline getirilebilmiştir.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Çok teşekkür ederim.

Yine aynı sırayı izleyerek sözü Prof. Dr. Oğuz Oyan’a vermek istiyorum.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. Oğuz OYAN- Teşekkür ederim.

Bu olay, bu saldırı, anti kapitalist ve anti küreselleşmeci miydi? Soru buydu. Ben de aslında daha önce söylenenleri belki kısmen tekrar edeceğim. Şöyle formüle edeyim: Bu saldırının, küreselleşmenin bugünkü biçimine ve özellikle Amerikan hegemonyası altındaki küreselleşme biçimine doğrudan doğruya karşı bir eylem olduğu imajının dünyada çok yaygın olarak kabullenildiğini görüyorum. Dolayısıyla buradan da bakarak, böyle bir dolaysız amacının olmasını kuvvetli görüyorum; ama anti kapitalist özü itibariyle baktarsak, ben de Korkut Hoca gibi, ancak dolaylı olabilir düşüncesindeyim. Sonuçları itibariyle olabilir; ama doğrudan böyle bir hedefi taşımasının oldukça zor olduğunu düşünüyorum. Eğer bunun arkasında bize ilan edilen güçler varsa -Bin Ladin, vesaire- bunların aslında kapitalizmin mevcut formlarından türeyen birtakım unsurlar olduğunu unutmamak lazım. Hatta bunun asalak formlarından geliyor olmasını ve sistemin kurallarına göre davranıyor olmasını hatırd tutmak gerek. Eğer bu işin arkasında Bin Ladin varsa, uçak saldırısı öncesinde elindeki -eğer doğruysa- uçak şirketleri hisselerini çıkarıp, petrole yatırım yapması bile, bu işin nasıl mevcut sistemin mantığı içinde düşünüldüğünü anlatıyor.

Bu arada başka bir bilgi de vereyim. Bunu 25 Eylül tarihli Le Monde’da okudum. Bu örgütün kendi arasındaki para transferlerini, geçmiş dönemin

(Ortaçağın) "havale" yöntemiyle yaptığını okudum. Havale yöntemi -bu, Osmanlı'da da yapılırdı- şöyle bir mekanizma: Diyelim Karacı'de bu ağın bir unsuruna örneğin bir döviz bürosuna gidip belirli bir parayı (hatta isterseniz Pakistan parası olarak) teslim ediyorsunuz. Ondan belli bir numara alıyorsunuz -makbuz bile değil- ve daha sonra bunu, diyelim bir ay sonra Londra'da o ağın içinde olan bir ferde götürdüğünüz zaman (yada talimat verdiğiniz biri onu ibraz ettiğinde; gerekirse faks veya elektronik posta ile de Karacı'den teyit de alınabilir), bu paranın karşılığını pound olarak alabiliyorsunuz. Böylece hiçbir kayıt altına girmeden, hiçbir şekilde bu transferin izini, vesairesini hiçbir şekilde hissettirmeden, bu işlemi yapabiliyorsunuz. Bu, "Söz, senettir" üzerine çalışan bir sistem.

Prof. Dr. Korkut BORATAV- Ama o da teknoloji; yani cepte para taşınmıyor.

Prof. Dr. Oğuz OYAN- Bu, Antikçağda da, Ortaçağda da var. Çünkü parayı taşımak her zaman problem olmuştur, eşkiya saldırısına karşı bir güvenlik önlemi olarak bu yöntem çalıştırılmıştır. Paranın karşılığı olarak para değil mal da alınabilmekteydi. Karşımızda bunu uygulayan bir yapı görüyoruz. Dolayısıyla buradan çıkıp, anti kapitalist bir yöne mi gidiyor? Hayır, bunu diyemeyiz. Bunun, aslında bir güvenlik önlemi olarak çalıştığını, bir de herhalde olağan dönemlerde dahi aile, klan, aşiret arasında birtakım kayıtdışı ilişkileri -bu, vergiden kaçmak olabilir, her türlü kontrolden kaçmak olabilir- gizlemek için kullanıldığını görüyoruz.

Bu ek bilgiyi, 11 Eylül eyleminin anti-kapitalist olduğu yada olmadığı iddialarını güçlendirmek için falan söylüyor değilim; ama birtakım faaliyetleri her zaman kapitalist sistemin marjında yapmak mümkündür. Tıpkı şu an, terörist örgütlerin bütün hisse senetleri varlıklarına el konulmak istenmesi meselesinin aslında bir anlamda ne kadar kısmi olduğunu anlatmak açısından bu örneği vermemiz gerekiyordu. Evet, el koyabilirler; ama asla bu mekanizmanın bütün kılcal damarlarına nüfuz etmeleri mümkün değildir.

Kaldı ki bugünkü terör eylemi açısından bakarsanız bu çok anlamlı da değildir. Soru bu değildi; ama mademki konuyu açtık, girelim: Bu saldırı, 200 bin dolara çıktığı, mal olduğu tahmin edilen bir operasyon; yani oradaki 18-19 kişinin barınması, bir yıl boyunca beslenmesi, uçak biletleri, falan, bütün bunların hepsi 200 bin dolar civarında. Dolayısıyla, öyle milyarlarca dolarlık bir servetin ortaya dökülmesi gerekmiyor; yani çok küçük fonlarla bu tür bü-

yük çaplı terörün yapılabilmesi mümkün olan bir dünyaya girmiş bulunuyoruz. Dolayısıyla da olayın arkasında illa milyarderler olması gerekmiyor.

Prof. Dr. İşaya ÜşÜR- Yine aynı sıramızı izleyerek Sina Akşın Hocamıza aynı soruyu yöneltmek istiyorum.

Prof. Dr. Sina AKşIN- Ben, arkadaşların söylediklerini tekrarlamak istemiyorum. Hepsi çok güzel noktalara değindiler. Ben, şuna dikkati çekmek istiyorum: Acaba bu olay, küreselleşme karşıtlarının-demin Seattle'dan Cenova'ya dendi- işini daha zorlaştırmayacak mı? Bu, önemli bir nokta. Alpaslan Işıklı da değindi; faşizme yol açabileceğine işaret etti. Gerçekten de böyle bir tehlike var. isterseniz onu daha sonraki sorularda da açabilirim.

Prof. Dr. Korkut BORATAV- Küreselleşme karşıtı hareketleri konumuz değil; ama sorduğunuz için görüşümü söyleyeyim. Bir hayli düzen içi ve evcil öğeleri var. Bu nedenler, sivil toplum örgütleri diye Türkçe'ye çeviriyoruz; yani hükümet dışı örgütler grubunun, Dünya Bankası ve IMF'nin denetim altına almak istedikleri bir grup var. Bunları çekip, "diyalog yapıyoruz" diye günahlarından arınmak istiyorlar. Bu olay, onları tasfiyeye; yani onların anti küreselleşme hareketten uzaklaşmalarına yol açabilir. şantaj altında kalacaklar, belki de hareket daha radikal unsurlarını, gerçekten anti kapitalist unsurlarını içeren bir temizlemeye de bu vesileyle yönelebilir; ama ilk başta bir ölçüde geriletici bir rol oynayacağını ben de düşünüyorum.

Prof. Dr. İşaya ÜşÜR- Aynı konuda sanıyorum Alpaslan Işıklı'da bir şeyler söylemek istiyor.

Buyurun hocam.

Prof. Dr. Alpaslan IşIKLI- Bildiğiniz gibi küreselleşme karşıtı hareketler homojen değil. İşlerinde farklı oluşumlar var; fakat bunların içeresinde sosyalist ideolojiyle en çok alişverişi olan kesimler, olayın bir terör batağına saplanmaması konusunda ta Seattle'dan bu yana çok büyük bir özen içeresindedirler. Buna karşılık, küreselleşme karşıtı hareketlerin karşısında olanlar; yani kapitalist küreselleşmeciler, bu hareketleri bir terör olayı olarak, terör olayından ibaret olarak göstermek için seferber olmuşlardır ve bunda da medyayı kullanmak suretiyle önemli ölçüde başarılı olmuşlardır.

Bu bakımdan, New York ve Washington saldırıları onların ekmeğine yağ sürmüştür. Zaten Cenova'da bu küreselleşme karşıtlarına karşı İtalyan Polisi

tarafından akla, hayale gelmeyecek ölçüde vahşice bir uygulama başlatılmıştır; yani küreselleşme karşıtları karşısında, bizdeki 12 Eylülcülerini neredeyse aratmayacak derecede vahşice tepkiler ortaya koymuşlardır. Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon saldırısıyla birlikte başlayan hezeyan dalgası, küreselleşme karşıtlarını ezmeye yönelik bu tür anti demokratik ve vahşice uygulamaları daha da kolaylaştıracaktır. Bu durum da küreselleşme karşıtlarının işini elbette ki zorlaştıracaktır. Bu nedenledir ki küreselleşme karşıtlarının işaret ettiği kanadı, ATTAC, vb.leri çerçevesinde gruplaşmış olanlar, internet, vesaire kanalı ile, bu yüzden duydukları üzüntülerini ve endişelerini, bu saldırıların duyulmasından itibaren dile getirir olmuşlardır.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Teşekkür ederim.

Zannediyorum bu ikinci tur da sonuçlanmış oldu. İkinci turun özetini dile getirmek çok kolay. Bize sunulmaya büyük gayretler sarf edildiği üzere, bu hareket eğer bir anti kapitalist, anti küreselci bir nitelik taşıyor izlenimi veriyorsa, buradaki konuşmalardan, ikinci turdaki konuşmalardan edindiğimiz izlenim, bunun hiç de böyle olmayabileceğidir. Aslında Alpaslan Hocanın çok net, çok bariz bir biçimde işaret ettiği biçimde işaret ettiği gibi, böyle olmadığı gibi, sahi anti kapitalist, anti küreselci akımların da önünü kesmeye elverişli ortamı yaratıyor. Dolayısıyla bu açıdan da çok özenli, çok dikkatli davranmak gerektiğinin altı çizilmiş oluyor.

Bir diğer soru, bu az önce tartıştığımız sorularla da tabii bağlantılı; ama belki burada daha somut bir şeyler söylemek mümkün. Acaba bu olaydan; yani 11 Eylül'den sonra dünya egemenlik atlasında bir değişme beklenebilir mi, nasıl?

Buyurun Hocam.

Prof. Dr. Korkut BORATAV- Dünya hegemonya atlasında şöyle bir durum var: Amerika bu atlasın kapitalist merkez ülkeler arasındaki hiyerarşisindeki konumunu güçlendirecek mi, güçlendirmeyecek mi? Soru budur. Öbür tarafı, dünya kapitalizminin merkeziyle, çevresi arasındaki dengeleri değiştirecek mi? Ben, öngöründe bulunamam; ama Amerika'nın şimdi bütün gayreti, o gücü daha da artırmaktır. Adeta şantaj yaparak, bütün nüfuzunu kullanarak, metropoldeki diğer ülkeleri kendi yörüngesine sürüklemekte çaba sarf ediyor. Bunda fazla değişiklik yapabileceğini zannetmiyorum. Şimdi bile tipik tepkiler çıkıyor. Blair, Amerika'nın kuyruğuna tamamen takılıyor, hatta onu daha da provoke etmeye çalışıyor. Fransa daha mesafeli, Almanya biraz

daha ihtiyatlı ve ülkeler arasındaki tepkiler “Efendim, NATO katıldı, lojistik destek veririz, asker yollamayız” boyutunda kalıyor; ama diğer konu; yani “kapitalizmin merkezi ile çevresi arasındaki dengeyi değiştirecek mi?” sorusu bana göre şu anda öngörü yapamayacağımız kadar belirsizlikler taşıyan bir sorundur.

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Korkut Boratav’ın söylediklerine ben de katılıyorum. Öngörülerde bulunmanın sınırları var ve öngörü konusu, hiçbirimizin sınırsız ölçüde yetkimiz içerisinde değil; fakat görünen bazı şeyler var. Bunlardan bir tanesi şudur: Dünyayı yönetenlerin, yani uygun bir tabirle ifade gerekirse, uluslar üstü iktidarın, daha az demokratik, daha hukuk dışı yöntemlere meyledeceği şimdiden anlaşılmaya başlamıştır. Bundan sona dünyayı bu tür yöntemlerle; yani hukuk dışı ve demokrasi dışı yöntemlerle yönetmek nereye kadar, ne ölçüde mümkün olabilir ve ne olur? Mesela savaş çıkar mı, savaşın boyutları nereye kadar kendisini gösterir? Çin’i de içine alan bir savaş veya Rusya’yı da içine alan bir savaş çıkar mı, çıkmaz mı meselesi, benim fazlaca üzerinde söz söylemem mümkün olan konular değil. Burada, yalnızca bir inancımı dile getirmekle ve “eşkiya dünyaya hükümdar olmaz” demekle yetineceğim.

Eşkiya dünyaya hakim olmaz da, dünyanın hali ne olur? Biliyorsunuz ihtimaller muhtelif. Çevre sorunları, toplumsal sorunlar olağanüstü boyutlarda ağırlaşmıştır. Gezegenimiz yok olacak mı, yoksa gezegenimiz ve insanlık bu soruna da bir çözüm bulup, varlığını sürdürebilecek mi? Günümüzde bunların tartışılması gündeme gelmiştir. Sorun bu derece dikenli bir haline dönüşmüş bulunmaktadır. Benim söyleyeceklerim bundan ibaret oluyor. Büyük şairimizin söylediği gibi, geleceğimizin ne olacağı konusunda gökten ayet inmemiştir; ama geleceğimizin daha iyi olması için hepimizin çaba göstermemiz gerekir.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Çok teşekkürler.

Oğuz Oyan, aynı konuda siz ne diyeceksiniz?

Prof. Dr. Oğuz OYAN- Ben, esas olarak Amerika açısından bakıldığında yeni bir hegemonya biçimine doğru geçişin ilk evreleri içinde olduğumuzu düşünüyorum; 11 Eylülün bunu daha da hızlandırıcı bir etki yaptığını dü-

şünüyorum. Kuşkusuz bunun sadece 2001 yılında, sadece 11 Eylülde başlamadığı konusunu vurgulamak gerekir.

Geçen gün İzzettin Önder, eski bir Amerikan Dışişleri Bakanından bir alıntı yaptı, onu kısaca söyleyeyim: “Piyasanın görünmez elinin yeterince iyi işleyebilmesi için, ABD Ordusunun görünmez yumruğuna gereksinme vardır”. Bunu, bu tartışmada bir dipnot olarak kaydetmekte yarar var; çünkü oldukça açıklayıcı gözüküyor.

Bu yeni hegemonya meselesinde galiba iki şeye şu aşamada vurgu yapılır. Bir tanesi Amerika'nın Afganistan'a yönelik şu an kesinleşmiş gibi gözükken müdahalesinin, yaklaşık 10 yıllık bir savaşın bir parçası, bir ilk adımı olarak niteleniyor olması. Dolayısıyla bu 10 yıl içinde adım adım ya da bir bir, “one by one” dedikleri gibi müdahalede bulunacaklar. Bu, aslında genel olarak kendileri için sorunlu olarak gördükleri bölgede Amerika'nın sopa politikasını bir şekilde kullanacağı anlamına geliyor. Bazı rejimlere havuç, bazı rejimlere sadece sopa biçiminde; yani aynı rejime hem havuç, hem sopa olmayabilir, belki birbirine kırdırma da zaman içinde olabilir.

Bir kere burada ABD'nin küresel stratejisi açısından bakıldığında, uzun süreli yeni bir politik/askeri konjonktüre girildiğini, Amerika'nın bunu büyük bir soğukkanlılıkla, çok ince eleyip sık dokuyarak kendisi için bir fırsat olarak değerlendirmeye çalıştığını (yani bazılarının sandığı gibi konuya büyük bir heyecan, telaş ve feveranla yaklaşmadığını), hatta daha kapsamlı bir stratejiye dönüştürerek ülke ve dünya kamuoyunu arkasına alarak nasıl uzun vadeli bir fırsat olarak kullanmaya çalıştığını, bu arada karşısına çıkabilecek Çin gibi güçlü küresel rakiplerin nasıl sindirilebileceğini veya ekonomik/politik istikrarının nasıl sarsılabileceğini de içeren politikalarla götürmeye çalışacağını iyi değerlendirmek gerekir. Kuşkusuz bu konu çok büyük belirsizlikler taşıdığı için, daha fazla spekülasyona girmek mümkün değil; ancak bir noktaya girilebilir: ABD tarihte ilk defa Orta Asya'ya nüfuz etme imkânını Afganistan üzerinden elde edecek. Tabii orada Tacikistan ve Özbekistan üslerini kullanacağını özellikle vurgulamak gerekiyor. Oralarda ne kadar kalıcı olabilir bu tartışmalı. Kaldı ki, Afganistan operasyonunun dikensiz gül bahçesi olmayacağını söylemek lazım. Bu arada Pakistan'ı köktendinci kesimlere kaptırmak gibi birtakım istenmeyen durumlar da olabilir; dolayısıyla filmin sonunda "Dimyat'a pirince giderken, eldeki bulgurdan olmak" gibi tatsız-

lıklar da olabilir; bunları şu aşamada tespit etmekle yetinmek istiyorum. ABD ve dünya açısından yeni açılımlara gebe bir konjonktür var.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Bu soruyu değerlendirmek için elimizde çok fazla veri olmadığı ortak paylaşılan bir görüş oldu; ama ben inanıyorum ki Sina Akşin, tarihinin o büyük sağduyusuyla, öngörüsüyle farklı bir şeyler söyleyecektir.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. Sina AKŞİN- Teşekkür ederim.

Bu sefer, bir senaryoya göre Napolyon'un Moskova seferine benzeyebilir; yani Amerika'nın batışa geçtiği bir olay haline gelebilir; çünkü çok tehlikeli bir oyun oynanıyor. Amerika ordu gönderirse, Vietnam ve daha önce Rusya'nın başına gelen Afganistan macerası tekrarlanabilir. Bunu gönderebileceğini sanmıyorum. Herhalde orada muhalifleri destekleyecek. Bir de oraya, buraya nokta harekatı yapılacak ve bol bomba atılacak. Tabii bu bombaların kullanılması Amerikan ekonomisi için faydalı bir şey ve bunu Irak ve Libya'ya falan bulaştırmak isteyecek gibi görünüyorlar.

“Orta Asya'ya ilk defa giriyor” sözü de önemli. Orta Asya, Rusya'nın arka bahçesi, Çin'in de arka bahçesi ve Rusya, bugün artık kendini toparlamış görünen bir ülke. Tabii burada Özbekistan'ın üs vermesinin nedenleri, muhaliflerin birçoğu Özbek, yani Kuzey Afganistan'daki muhaliflerin birçoğu Özbek. Demek ki Amerikalılarla bir dava birliği var ve bir bakıma da olumlu bir şey. Taliban çünkü iğrenç bir rejim. Bunun devrilip daha normal, daha uygarca bir rejimin gelmesi iyi olur. Ama Amerika oraya sanmıyorum yerleşebilsin.

“Napolyon'un Moskova seferi” deyişimin nedeni, sanıyorum dünya hızla tek kutuplu olmaktan çıkıyor. Gerçi bir sosyalist-kapitalist karşıtı şeklinde çok-kutupluluk olmayacak, ama 1 Ocaktan itibaren Euronun dolaşıma çıkmasıyla Avrupa bir karşı kutup olacaktır. Avrupa belki bunun tam farkında bile değil, ama burada bir çok-kutupluluk olacaktır. Rusya da toparlandı ve biliyorsunuz Rusya dünyayı bilmem kaç kere dümdüz edecek bir nükleer güce sahip, Çin'in ise 10-15 yıl içinde bir üstün güç olarak ortaya çıkacağı söyleniyor. Onun için zaten “Napolyon'un Moskova seferi” sözünü sarf ettim.

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Ben teşekkür ederim. Üçüncü turda sorulara verdiğiniz cevaplardan dünya egemenlik atlasında belirgin bir değişikliğin çıkıp çıkmayacağı konusunda bir fikir yürütmenin şu anda erken olduğu sonuca vardık ve bu ortak noktada buluşuldu galiba, ama bir husus daha söylenildi: Amerika bu olaydan kendi egemenlik gücünü artırmaya çalışma çabasına girecektir; ancak, bunun dikensiz bir gül bahçesi olmadığı konusunda da galiba bir fikir birliği oluştu.

Şimdi serbest bir soru sormak istiyorum; bu da çok tartışılan bir soru, o nedenle o boyutta sormak istemiyorum. “Tartışılan soru” diye nitelediğim şu: Huntington’un Medeniyetler Çatışması, bu olaylar vesilesiyle hem bizim medyada hem dünyada ağırlı olarak izleyebildiğim kadarıyla basılı medyada yeniden gündeme geldi. Ben bu soruyu Huntington’un Medeniyetler Çatışması’nı da içine alabilecek ve fakat eğer konuşmak isteyen olursa, ondan daha geniş bir bağlamda ortaya koyabilecek bir soru şekilde formüle ederek düşüncelerinizi almak istiyorum.

Acaba bu bir kültürlerarası savaş şeklinde ele alınabilir mi? Böyle bir soru meşru mudur? Eğer kültürlerarası bir savaş biçiminde ele alınabilirse bunu nasıl analiz edebiliriz, bu konuda neler söyleyebiliriz? Ben bu soruyu serbest olarak ortaya sormuş olayım ve cevap vermek isteyen konuşmacılar varsa onların düşüncelerini alalım.

Buyurun Alpaslan bey.

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Bu sorunuzla ilgili düşüncelerimi iki bölümde açıklamak istiyorum:

Öncelikle Huntington’un teziyle ilgili genel düşüncelerimi açıklamak istiyorum. Geniş çevrelerce çok iyi anlaşılmıştır ki -tabii anlamamakta direnenler hariç- Huntington’un bu tezi, küreselleşme ideolojisini örtülemek, mazur göstermek, kabul ettirmek için ortaya atılan bir propaganda söyleminden ibarettir, fevkalade tartışmalı bir görüştür. Huntington’un amacı, tarihin sonunun geldiği, ideolojilerin sonunun geldiği, yeni dünya düzeni denilen düzenin ebedi ve evrensel olduğu şeklindeki tezlere bir kılıf getirmektir. Çünkü bir taraftan “tarihin sonu geldi” deniliyor, “çelişkiler son buldu, ideolojiler sona erdi, yeni dünya düzeni kuruldu” deniliyor; diğer tarafta ise bazı çatışmalar oluyor. Bunlar nasıl açıklanacak? İşte bunları açıklama göre-

vi de Huntington'a düşmüş bulunuyor, o da attığı bu tezle bu açıklamayı getiriyor. Bu açıklaması yeryüzünde, Körfez'de, Balkanlarda ve muhtemelen şimdi Afganistan'da ortaya çıkacak olan çatışmaların bir sömürü savaşı olmadığı, emperyalizmin mazlum milletler üzerindeki hegemonyasını sürdürmek amacına yönelik savaşlar olmadığı, bunların kültürlerarası veya medeniyetlerarası çatışmalardan ibaret olduğu yolunda bir görüşün ifadesidir. Bunun, sömürünün son bulduğu, emperyalizm döneminin tamamlandığı yolundaki görüşlere haklılık kazandırmaya yönelik bir propaganda söyleminden ibaret olduğu düşüncesindeyim. Birinci söyleyeceğim bu.

İkincisi, bu savaş denilen şey eğer olacaksa bu savaş özünde şundan ibarettir: Amerika gibi dünyanın en güçlü, en ileri teknolojisine sahip muazzam bir savaş makinesine, savaş canavarına sahip olan ülke, herhalde dünyanın en yoksul ülkesine yahut en yoksul ülkelerinden birine saldıracaktır. Saldırının sebebi de iddialarına göre kendi yarattıkları bir canavarın yahut bazı canavarların, yani Taliban'ın yahut Usame Bin Ladin'in yaptığı marifetleri cezalandırmak olacaktır.

Taliban'ı ve Usame Bin Ladin'i ortaya çıkaran Afgan halkı değildir, ama Amerika, bedeli Afgan halkı tarafından ödenecek bir savaş başlatacaktır. Taliban ve Usame Bin Ladin, gerçekten de iddia edilen bu şeyleri yapmışlarsa bile, bu durumda Amerika'nın, Afgan halkından sadece "sizin başınıza bu belaları ben getirdim" diye özür dilemesi icap eder. Özür dileyeceğine, onların başına bombalar yağdırmaya hazırlanmaktadır. Bu kadar kabulü imkânsız, insanlık vicdanını son derece rahatsız eden bir tabloyu dünyaya bu açıklıkta takdim etmek tabii zordur. Onun için meseleyi bir medeniyet çatışması, kültürler çatışması gibi bir kılıf giydirmek, bu savaşın kışkırtıcılarının, sorumlularının işine gelmektedir.

Benim konuyla ilgili yorumum budur.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Teşekkür ederim.

Sanıyorum Sina hoca da bir şeyler söylemek istiyordur; buyurun.

Prof. Dr. Sina AKŞİN- Batı uygarlığında bu etnisite konusu çok önemli, yani onlar "millet" ve "milliyetçilik" kavramının boşuna üreticisi olmamışlardır, bu konu da çok hassas bir yapıları var. Mesela Ortodoksları bile ayırıyorlar, "Katolikler, Protestanlar bizden" diyorlar ve Yugoslavya'yı kendi

kafalarına göre o sınırlara göre böldüler, ayırdılar. Bu çok şayanı dikkat bir şey, ama son kertede kültürlerarası bir savaştan ziyade iktisadi ve hegemonik savaş söz konusu. Yine de en azından kitleler bu süsü verebilirler ve vereceklerdir. Zaten işin tehlikeli olan yönü budur. Yani önce Arap düşmanlığı, sonra Müslüman düşmanlığı, sonra mesela bütün esmer tenliler falan filan diye ırkçılığın bütün çeşitlemelerinin iyice ortaya çıkması tehlikesi vardır.

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Şaşılacak bir şekilde ırkçılık, her yerde ve her zaman faşizmin ayrılmaz öğelerinden birisi olmuştur. Yani, ırkçılık faşizmin bütünleyicisidir. Hitler de İkinci Dünya Savaşı öncesindeki ekonomik bunalımdan Yahudileri sorumlu tutma becerisini göstermişti. Şimdi dünyanın egemenleri, dünyadaki karışıklıkların, kaosun sebebini Müslümanlara yüklemek gibi bilinen bir kurnazlığı sergilemektedirler.

Prof. Dr. İşıya ÜŞÜR- Buyurun Sayın Oğuz Oyan.

Prof. Dr. Oğuz OYAN- Ben de bu konuda bir-iki şey söylemek istiyorum. Bir kere bir tarihsel ironi yaşıyoruz: 2001 yılı Birleşmiş Milletler tarafından uygarlıklar arası diyalog yılı olarak ilan edilmiş bir yıldız ve bu yılın sonbaharına gelirken 11 Eylülde malum saldırı ve izleyen çöküntü bir illüzyonun sonu oldu. Dolayısıyla belki buradan da başlamak mümkün.

Ben bir hegemonik ilişkide sadece ekonomik baskılamanın olmadığını, kapitalist sistemin aslında kendini yeniden üretebilmesi için kültürel baskılamaya da çok ihtiyaç duyduğunu, bu olmadan o ekonomik baskılamayı, ekonomik anlamda küreselleşmeyi tek başına sağlayamayacağı, dolayısıyla kültürel emperyalizmin çok önemli bir dayanak olduğunu düşünüyorum. Ancak 11 Eylül bunun çok kırılğan bir yapı olduğunu da bir anlamda göstermiştir. Bir başka deyişle, bütün bir Hollywood sinema endüstrisi gibi uluslararası bir sirkın ezici tahakkümüne rağmen; ulusal, yerel, kültürel kimliklerin karşı konulamaz bir kültür şoku altında üzerlerinden bir silindir geçmişçesine soluksuz kalmış olmalarına rağmen, aslında kültürel hegemonyanın henüz oldukça kırılğan olduğunu, bazı kültürler için hâlâ birtakım sert çekirdeklerin, karşı çıkışların var olabileceğini farketmiş olduk. Aslında 1000 yıllık süreçler içinde oluşmuş bu kültürel dokuların birkaç on yıllık bir hegemonya altında birden bire yok olmasının çok kolay olmadığını da göstermesi açısından çok öğretici bir süreçten geçtiğimizi düşünüyorum.

Ama bir başka tarafta 11 Eylül sonrasında ABD kendine rakip olabilecek kültürleri yeniden şekillendirme arayışı içine girebileceğinin de işaretlerini bize veriyor diye düşünüyorum. Amerikan halkının içinden veya Batı dünyasının içinden buna tepkiler ortaya çıkmazsa, bunun oldukça sert, antidemokratik ortamlarda -biraz önce Sayın Işık'ın da söylediği gibi- faşizan-baskıcı yöntemlerle yoluna devam etmeye çalışacağını düşünüyorum. Fakat bu, dediğim gibi tarihin zorlanması anlamına gelecektir ve çok başarılı olacağını da sanmıyorum. Bir başka olasılık da, gelişmiş dünyanın kısmen kendi içine kapanmasıdır. Ancak bunu ve sonuçlarını tartışmak için belki henüz erken.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Evet teşekkür ederim.

Galiba şu açıklığa kavuşmuş oluyor ki, kültürlerarası savaş biçimindeki bir algılayış ve bu algılayışa sahip olanların tahminlerin ötesinde yeni çatışmalar ortaya çıkabilecektir ve işaret edildiği üzere faşizan anlayışlara ve uygulamalara eğer bu şekilde algılanır, takdim edilir ve de uygulamaya konulursa, faşizan uygulamaları da beraberinde getirme olasılığı oldukça yüksektir. Dolayısıyla bu konuya çok duyarlılıkla yaklaşmakta isabet vardır.

Efendim, ben şimdi birbiriyle yakından bağlantılı, ama birbirinden ayırt edilebilecek iki soruyla bu sohbeti veya oturumu kapatmak istiyorum.

Biliyorsunuz bir süreden beri Amerika Birleşik Devletlerinin Afganistan'ı vurması değil ne zaman vuracağı tartışılıyor. Bir operasyonun gün meselesi olduğu medya tarafından sürekli gündeme getiriliyor. Fakat orada da kalmıyor, acaba tek bir operasyonla mı yetinilecek, yoksa bir operasyonlar dizisi şeklinde mi diye düşünülüyor. Bunun ipuçları da sanki muğlak ve çok belirsiz olmasa da sanki görülüyor gibi; o yönde görüşler de var.

Tabii bu sorunun arkasında yatan temel nedenlerden bir tanesi, buraya kadar yaptığımız analizler ve sorduğumuz sorular aslında bizi nasıl etkileyecek, yani Türkiye'yi şimdilik gündemde olan nokta operasyonu ve muhtemelen operasyonlar dizisi Türkiye'yi nasıl etkileyebilir? İzin verirseniz analizi sanki bir askeri operasyonlar şeklinde düşünmeyelim de, dünya ekonomisi içinde bu olay Türkiye'yi nasıl etkileyecektir, muhtemel kanallar neler olabilecektir? Siyasi, ekonomik ve sosyal etkileri neler olabilir?

Buyurun Sayın Korkut Boratav.

Prof. Dr. Korkut BORATAV- Sina arkadaşım birkaç kere Aslan Başer'in de bir teşhisine değinerek "askeri operasyonun Amerikan ekonomisini canlandırıcı etkisi olasılığını" vurguladı.

Ben şu anda işleyen bir ters etkiden de bahsedeceğim. Amerikan ekonomisi bir durgunluk konjonktüründe ve 11 Eylül'den sonra borsa çöktü. Amerika'nın durgunluk konjonktürünü daha derin bir gerilemeye sürüklemeyen bir etken vardı; tüketiciler harcamaya devam ediyordu. Yatırımdaki daralmandan kaynaklanan bir durgunluk tüketicilerin iyimser tavrı nedeniyle henüz tam bir sıfır büyümedeydi Amerika, gerilemeye henüz girmemişti.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Son çeyrekte verilerine göre gerileme galiba 0.2 idi.

Prof. Dr. Korkut BORATAV- Borsanın çöküşü makro iktisatta "servet etkisi" denilen bir etkiyi ters yönde gündeme getirdi. Amerika'da özellikle son on yıldaki borsanın yükselmesi sonunda borsaya servetini bağlamış yaygın bir insanlar topluluğu var. Borsadaki çöküşün bu insanların tüketim harcamalarında ciddi bir gerilemeye yol açma olasılığı vardır. Bu gerçekleşirse kısa dönemde Amerika ekonomisinde ciddi bir daralma meydana gelecektir.

Savunma harcamalarının genişleyici etkisi henüz gündemde değil. Amerika'nın şu anda gerilemeye girmesi bütün dünyayı, Batıyı, Batı Avrupa'ya gerilemeye, Türkiye'yi de krizin kısa zamanda aşılma olasılığını ertelemeye yöneltecektir.

İkinci husus şudur: Hepimiz mecburen askeri strateji uzmanları olmaya zorlanıyoruz. Bunun sonuçları bizim için daha önemli. Şu 5 kişilik topluluk bu konuda fazla iddialı konuşmıyor, ama ben de herkes gibi, her okuyan insan gibi bir-iki düşünce kırıntısı atayım ortaya:

Ben Amerika'nın Irak'a yöneleceğini zannetmiyorum. Çünkü siyasi riskleri çok fazladır. Ortadoğu'daki çalkantılar ve tepkiler çok artacaktır. Yani Kuveyt işgalinden sonra oluşturabildiği koalisyonu Irak'a karşı şimdi kuramayacaktır. Olay hakikaten Müslümanlara karşı yapılmış bir saldırı olarak algılanacaktır. Irak'a operasyon yapmazsa Türkiye'nin katılma biçimi çok daha sınırlı kalacaktır diye düşünüyorum.

Burada da fazla iddialı olamayız, ama eğer Afganistan'ta kara harekâtını

Amerika göze alırsa, Ruslara göre biraz daha şanslı olacak. Çünkü Sovyet Ordusu, Amerikan desteğiyle, Pakistan üzerinden beslenen çok güçlü bir lojistik destekle de mücadele etmek zorundaydı, Amerika Sovyetlere göre biraz daha şanslı olacaktır. Bir-iki arkadaşımın söylediği gibi Özbekistan ve Orta Asya cumhuriyetlerinin, Rusya'nın engellemesi yüzünden fazla aktif şekilde bulaşmayacaklarını düşünüyorum. Amerika'nın bana göre en olası hareket tarzı Kuzey İttifakını lojistik destekle, ufak birlikler yollayarak, hava desteğiyle taşaron olarak ve Taliban'ı devirme amacıyla kullanmasıdır.

Bunun Türkiye'ye etkisi daha sınırlıdır, ama şunu söylemek istiyorum: Türkiye'de medyanın ve resmi çevrelerin benimsedikleri söylem, Özal'ın o tiksindirici sloganına, "bir koyup üç alma" söylemine benzemeye başladı. "Biz bu işten kârlı çıkacağız" türünden ve düşünen ve aydın insanları tiksindirmesi gereken ifadeler gözleniyor. Bunları nefretle karşılamamanın ötesinde söyleyecek bir şey bulamıyorum.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR - Çok teşekkür ederim efendim.

Aynı konuda Sayın Alpaslan Işıklı'nın düşüncelerini merak ediyorum; buyurun.

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Sayın Korkut Boratav bu işin ekonomik sonuçlarına ve Türkiye'deki yansımalarına ilişkin temel noktaları ortaya koydu; o konulara fazla girmek istemiyorum.

Bu arada "tikinti verici" olarak tanımladığı "bir koyup üç almak" konusundaki düşüncelerini kendi açımdan biraz geliştirmek istiyorum. Tikinti veren iki nokta var. Bir tanesi, ekonomik açıdan yararlı çıkacağımız beklentisidir bildiğiniz gibi. Bu hakikaten tikinti verici bir şey; yani Amerika'nın kendi yarattığı Taliban gibi, Usame Bin Ladin gibi canavarlar var. Bu belaların hesabını yoksul Afganistan halkına sormak istiyor şimdi. Biz buna destek olmak, buna katılmak suretiyle bazı maddi avantajlar sağlayacağız diye zil takmış oynuyor bazıları; tikinti verici durum bu.

Bir de şöyle bir beklentileri var; o da fevkalade yanlış, bunu da eklemek istiyorum: Bu işin sonunda, Türkiye'ye yönelik terörü bugüne kadar desteklemiş olanlar ders çıkaracaklardır ve bundan sonra Türkiye'ye yönelik terörü desteklemeyeceklerdir, diyenler var. Zannediyorum bu da çok safça bir bakış açısı. Bunu söyleyen kraldan ziyade kralcı bazı medya mensupları, ayrıca,

geçmişte de terörü aslında Amerika'nın desteklemediği, Avrupa'nın desteklediği gibi iddialarla ortaya çıkıyorlar. Aslında, bu konuda aralarındaki fark görünüştedir. Bu konuda çok kurnazca hareket edilmiştir. Terörü destekleme işi; Avrupa'nın Dalema filan gibi sözde solcularına, Almanya'daki bazı sözde solcu ve sözde insan hakları savunucusu gibi görülen çevrelere ihale edilmiştir, vitrinde onlar görünmüştür. Böylece, bir taşla birkaç kuş vurulmuştur. Böylece Türkiye'deki PKK terörüyle sol arasında bir köprü varmış gibi bir izlenim verilmesi bakımından da az mesafe kaydedilmiş değildir. Aslında PKK'nın solla bir alakası yoktur; onu artık fazlaca tekrara gerek yok zannediyorum. Sevr'i diriltmeyi kendine başlıca amaç saydığını ilan etmiş bir hareketin "solcu" olarak nitelendirilmesi nasıl mümkün olabilir?

Bu olaylardan sonra, Amerika'nın veya Batının bazı dersler çıkarmış oldukları, PKK konusundaki yanlışlıklarını anladıkları gibi bir sonuca vardıklarını sanmak, fevkalade yanlıştır. Ama hiç değilse biz ders çıkaralım, yani bizim içimizde kendini "sol" olarak tanımlayan bazı çevreler buradan ders çıkarmalıdır.

Şunu görmek zorundayız: Eğer PKK başarsaydı (en azından şimdilik başaramamıştır) herhalde Taliban'dan daha ilkel bir rejim kurulacaktı Türkiye'nin bir bölümünde. Ben Usame Bin Ladin'in, Abdullah Öcalan'dan daha rafine bir adam olduğunu düşünüyorum. Öcalan, Ladin'e rahmet okutacak bir rejim kurabilirdi o bölgelerdeki yoksul halkın tepesinde. Ladin, hiç olmazsa, para kazanmayı biliyor, borsalarda oynamayı biliyor. Eğer bunlar bir vasıf- sa, Öcalanda bunlar da yok. Böyle bir rejim Türkiye'de kurulabilirdi ve böyle bir rejimin doğuracağı belalar da meçhul bir gelecekte veya gelmemesini dileyebileceğimiz bir gelecekte, Batılı dostlarımız veya Atlantik ötesindeki dostlarımız tarafından Türkiye'nin üzerine, şimdi tıpkı Afganistan bakımından söz konusu olduğu gibi, bombaların yağdırılması için vesile ittihaz edilebilirdi. Olup bitenlerden onların ders çıkarmalarını kolay kolay beklenemez, ama Türkiye'de PKK'ya sanki solcu bir hareketmiş gibi sempatiyle bakmış olanların, bu Taliban dramından, Ladin dramından dersler çıkarması gerektiğini düşünüyorum.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Evet, bu ilginç görüşleri için Alpaslan hocaya teşekkür ediyorum. Alpaslan hoca esas itibariyle "imparatorun veya imparatorluğun terör olaylarına karşı bakışında bir değişiklik beklememek gerekir" diyor.

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Bir de şunu eklemek istiyorum: Hani bazıları diyor ya, bundan sonra teröre arka çıkmazlar falan... Oysa aynı yolda direndikleri zaten ortada. Kendisini ılımlı olarak belirleyen, ama gerçekte hiç de ılımlı olmayan bir Fethullah Hoca efendiyi bağrılarına basmışlar aynı yolda devam ediyorlar. Merve Kavakçı kimdir? Eline fırsat geçse Kubilay'ı kör bağ testeresiyle kesmiş olanların yaptığını yapmaktan çekinmeyecek olan Kaplancılara bağrılarını açmışlar, bunları sinelerinde yetiştirmekte ve beslemekte devam ediyorlar. Yani onların ders alması mümkün değil, ders çıkarılması gereken bizleriz.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Evet, aynı konuda Sayın Oğuz Oyan, buyurun.

Prof. Dr. Oğuz OYAN- 11 Eylül sonrasında hem dünya ekonomisi hem Amerika Birleşik Devletleri ekonomisi, hem de Türkiye ekonomisi açısından farklı durumların ortaya çıktığını düşünüyorum. Ancak Amerika ve Türkiye açısından iki hususa dikkat etmek lazım: Amerika durgunluk içindeydi, Türkiye gerileme içindeydi. Dolayısıyla böyle bir olay olmasaydı her iki ekonomi de zaten çok parlak bir yakın geleceğe bakıyor değillerdi. Bu etkiyi bu bağlamda düşünmek ve 1991 Körfez Savaşı ile kurulabilecek bir bağlantıya da çok kapılmamak lazım. Amerika'nın Körfez müdahalesi sonrasında 10 yıllık büyüme konjonktürüne geçişiyle bugünü karıştırıp, Amerika'nın 1 yıllık bir durgunluk molası verdikten sonra salt Afganistan müdahalesinin etkisiyle yeniden bir büyüme konjonktürüne uzun vadede geçeceği gibi bir izlenime kapılmamak gerekiyor; çünkü ortada farklı konjonktürler var. Dolayısıyla Amerikan ekonomisinin bugünkü krizini -Vietnam veya Irak savaşı sonrasında olduğu gibi- salt savaş ekonomisi uygulayarak atlatabileceği gibi bir kolaycı yaklaşıma kapılmamak lazım.

Biraz önce Korkut hocanın da söylediği gibi, savunma harcamalarının artışının Amerikan ekonomisini canlandırıcı etkisinin muhtemelen tüketim harcamalarındaki azalış tarafından ortadan bütünüyle kalkacağını düşünmek için çok sayıda neden var.

Türkiye açısından bakarsak, Irak'a müdahale olsun olmasın, Türkiye bundan olumsuz etkilenir diye düşünüyorum. Bu olumsuz etkilenme bir ke-re Türkiye'nin kötü gidişatını pekiştiren bir ekonomik daralma olacak; şimdi bunun 2002 için de kötümserlik sinyalleri verecek bir biçime dönüştüğü görülüyor. Türkiye için turizmde, ihracatta vesairede birtakım gelir kayıpları ortaya çıkıyor. İthalat faturasının ise kabarması bekleniyor. Bir savaş ve saire

ortamında petrol fiyatlarının Türkiye'nin ithalatçısı olduğu hammadde fiyatlarındaki artışlar yaratması beklenir. Aynı zamanda Türkiye'nin savunma harcamalarındaki artışlar nedeniyle bütçenin gider hanesini büyüten etkiler ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla Türkiye küresel ekonomik gerileme ve savaş ikliminden olumsuz etkilenir.

Türkiye'nin bu olumsuz konjonktürden şöyle de olumsuz etkileneceğini düşünüyorum: Türkiye'nin IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar dışında dış piyasalardan kaynak sağlama imkânı bu konjonktürde giderek daha zorlaşmıştır. Türkiye güvenli bir liman değildir, o nedenle de bu programı zaten sürdürmesi imkânları ortadan kalkmıştır.

Peki, bunu kaldırabilir miyiz? Hayır, çünkü 11 Eylül olmasaydı dahi Türkiye'nin mevcut programla, mevcut politikalarla yoluna devam etme şansı aslında yoktu. Dolayısıyla 11 Eylülün Türkiye'de birtakım şeyleri değiştireceğini düşünmek gerekir. Bu değişikliklerin kısmi, daha doğrusu en hafif olabilecek biçimi şudur bence: Bu Hükümet altında bile Türkiye'nin yoluna mevcut programla devam etmesi imkânları ortadan kalkmıştır.

Prof. Dr. Korkut BORATAV- Yayınlanana kadar Hükümet çökmüş de olabilir; yani böyle bir ihtimal var.

Prof. Dr. Oğuz OYAN- Yani şimdi ben Hükümetin bu yıl çökeceğini değil, şu tahmini yapacağım: Türkiye'nin bir kere IMF ile yaptığı bu programda çok ciddi bir yol ayrımına geldiğini, bu yol ayrımında da artık kamu harcamalarını kısmak, faiz dışı fazla yaratmak üzerinden 2002 yılı bütçesini çataamayacağını düşünüyorum ve bunun işaretlerini de alıyoruz. IMF heyeti son olarak Türkiye'ye geldiğinde bunu bağlayamadılar. Türkiye tabii IMF ve Amerika ilişkileri yeni müzakere pozisyonları verdi bu açıdan, ama bu programın 2002 yılında IMF'nin öngördüğü gibi milli gelire oranla hâlâ yüzde 5-6'lık bir faiz dışı bütçe yazması imkânı kalmamıştır. Zaten Türkiye'de yüzde 1'de ısrar ediyorlar, "en fazla yüzde 1 yaratabiliriz" diyorlar. Bu da çok büyük bir sapma anlamına geliyor, kamu harcamalarının artışı anlamına geliyor. Dolayısıyla bir kere program çatlıyor, ama bu program, bu farklı biçimiyle aynı ekip tarafından yönetilebilir mi diye bir pozisyon ortaya çıkıyor. Bu Hükümet devam etse bile, yani 2002 yılında Türkiye seçim konjonktürüne giriyor olsun ki, muhtemelen böyle bir genişleyici programın arkasından bir seçim ekonomisine de girilebilir. Buna Kemal Derviş ile de-

vam etme imkânı büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Yani bu Hükümet devam edebilir, bir seçim hükümeti olarak devam edebilir, ama bunu Kemal Derviş ile götüremez diye düşünüyorum. Eğer bakarsak, Hükümet giderek Kemal Derviş'i yalıtmaya, izole etmeye başlamıştır, yani bütün konuları cevap veren, Hükümet bu konularda çok fazla sorumluluk olmayan bir noktaya geldi.

Dolayısıyla bir kere Türkiye üzerindeki etkileri IMF programı bu biçimde sürdürülmesi imkânının ortadan kalkmasıdır. Tabii burada sadece rötüş mü yapacağız, yani sadece bir kerelik harcamalarla bu işi şöyle bir geçiş döneminde farklılaştırıp sonra tekrar dönecek miyiz? Yapısal programında örneğin tarımla ilgili ayaklarında şimdilik ertelemeler mi yapacağız? Çünkü orada da Dünya Bankasıyla IMF arasında farklı yaklaşımlar olduğu anlaşılıyor. Bu geçiş döneminde, doğrudan geçiş desteği döneminde Dünya Bankası kadar da IMF'in tarıma bir destek yapılmasını istemediği anlaşılıyor.

Bütün bunları Türkiye galiba biraz daha politik olarak, yani ekonominin bütün kesimlerinden, sanayicisinden, işçisinden, tarım kesiminden gelen taleplere belli ölçüde cevap veren bir politikaya doğru geçişin hazırlığını yapıyor bana kalırsa, bu benim görüşüm. Dolayısıyla mevcut programda bir kopma olacaktır. Bunun bir fırsata dönüştürülmesi gerekiyor ve bu fırsat şudur: Türkiye bu olağan iktisat politikalarıyla yoluna devam etmek şansını yitirmiştir. Dolayısıyla IMF gözetiminde olmayan, IMF'den bağımsız bir biçimde borçlarını yeniden yapılandıran, yabancı sermaye hareketlerini denetim altına alan ve bir vergileme politikasını aktif olarak benimseyen bir yola girmelidir. Aksi takdirde sadece zaman yeniden kazanmış olacak, fazla ileri gidemeyecektir.

Türkiye'nin bu olumsuz konjonktürden şöyle de olumsuz etkileneceğini düşünüyorum: Türkiye'nin IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar dışında piyasalardan kaynak sağlama imkânı bu konjonktürde giderek daha zorlaşmıştır. Türkiye güvenli bir liman değildir, o nedenle de bu programı zaten sürdürmesi imkânları ortadan kalkmıştır.

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Ben teşekkür ederim.

Meslekten iktisatçı olan hocalarımız Türkiye'de yaygın olan bir görüşe daha fazla itibar edilmemesi gerektiğinin altını çizdiler. O da şu "Efendim, bu

hareketler sonucu zaten durgunluk -resesyon- durumu yaşamakta olan Amerikan ekonomisi canlanmaya doğru hızlı bir biçimde yol alacaktır. Bu görüşe çok itibar etmemek lazım. Bu karşılıklı etkilerin sonucu belirlenecek bir şeydir. Tam tersi durumlar da ortaya çıkabilir. En azından bu kısa dönemde bu resesyon varlığını sürdürebilir”

Oğuz Oyan arkadaşımız buna benzer görüşler serdetti, “Türkiye’ye etkileri açısından bir süreden beri Kemal Derviş ile birlikte yürütülmekte olan ekonomik programda çok büyük çatlakların savaşın ya da bu olaya verilen cevabın Türkiye’yi etkilemesi bağlamında büyük çatlaklar ortaya çıkarabilme olasılığının yüksek olduğunu” söyledi, ama onunla da kalmadı, “politik değişikliklerin de ortaya çıkabileceğini” ve hatta bir adım daha atarak “aslında bu bir fırsat da yaratabilir” dediler. Tabii bu analizi yaparken Sina hocanın burada olduğunu bir an unuttu zannediyorum. Sina hocaya verilmiş güzel bir pas da olabilir. Bu arada bizim temel sorumuzu da gözardı etmezsiniz politik bir çözümleme unsurlarını da analizine katarak bir şeyler söylerse sevineceğim.

Daha önce Alpaslan Işıklı hocamız bir şeyler söylemek istiyor; buyurun.

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Ben bu konuda bir açıklamaya girmeyeceğim ve Sina hocanın söyleyeceklerini ben de merakla bekliyorum.

Başka bir konuya kısaca ve yeniden değinmek istiyorum. Demin burada medyada tiksinti verici bir yaklaşımdan bahsedildi ben de ona katıldığımı söyledim.

Şunu eklemek istiyorum ve eklemezsek eksiklik olur zannediyorum: Bu “tikinti verici” olarak tanımladığımız durum, yani bizim Afganistan sorusunda bu şekilde vaziyet alışımız gerçekleşirse, Türkiye bu çizginin uzantısında bir tavır alırsa, o takdirde geçmişte Fransa ile Cezayir arasındaki sorunda Fransa’nın yanında yer alışımız gibi, bağlantısızlar hareketine karşı çıkışımız gibi, Körfez savaşında bir koyup üç alma saflığının kurbanı oluşumuz gibi, bizi çok derin bir hayal kırıklığına uğratacak bir durumla karşılaşacağız. Bu “tikinti verici” olarak tanımladığımız şeyin faturasını çok acı olarak ödemek durumunda kalacağız. Mazlum milletlerin kurtuluşu hareketine öncülük etmiş olan insanların ülkesi, mazlum milletlerin dünyasında yalnız kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış olacaktır.

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. İşaya ÜşÜR- Ben fark ettiğiniz gibi buraya kadar olan sürede fazla konuşmadım, ama Korkut hocamın “tikinti verici olay, bir koyup üç alma olayı” konusunu “savaşın rüşvet etkisi” olarak niteliyorum. Belirli süreden beri “rüşvete karşıyız” retoriği egemen kılınmak istenmesine rağmen.

Prof. Dr. Alpaslan İşIKLI- “Rüşvet alacağım” derken haraç da verebiliriz.

Prof. Dr. İşaya ÜşÜR- Rüşvet etkisine açık bir zihni yapı var.

Buyurun Sina hocam.

Prof. Dr. Sina AKşIN- Kısaca bazı noktalara değinmek istiyorum. “Amerika Birleşik Devletleri Irak’a saldırır mı? sorusuna Korkut Boratav herhalde “herhalde saldırmaz, akıllıca olmaz” diye cevap verdi, ama Amerika her zaman akıllı olanı yapıyor mu? Korkarım burada da kovboy içgüdülerine yenik düşebilir. Hatta bunu böyle daha geniş çapta tutup Libya’yı, hatta Küba’yı filan içine alabilecek şeyleri düşünebileceklerini tahmin edebiliyorum. Tabii olur mu, olmaz mı; onu zaman gösterecek.

Türkiye bu işten nasıl etkilenir? Bir kere Avrupa’daki Türkler etkile-necekler, yani Müslümanlara ve giderek Türklere karşı tepki Almanya ve Avrupa’nın diğer ülkelerindeki Türklerin rahatını bozacaktır. Bu Dazlaklar için ideal bir psikolojik ortamdır ve bunu korkarım göreceğiz. O durumda bu geniş çaplı bir hal alırsa, belki de Avrupa’dan Türkiye’ye bir göç bile gündeme gelebilir. Tabii böyle bir ortamda, zaten Avrupa Birliğine gireceğimiz yoktu, ama bunun büsbütün hayal olduğunu daha geniş kesimler kabul etmek durumunda kalacaklardır diye tahmin ediyorum.

Prof. Dr. İşaya ÜşÜR- Gelenler paralarını da beraberlerinde getirirler ama.

Prof. Dr. Sina AKşIN- Evet iyi olur.

Öte yandan belki de bir kazancımız var. Kemal Derviş biliyorsunuz “Bu konuda Amerika’yı kayıtsız şartsız desteklememiz gerektiğini” söyledi. Böylece başından beri bilinçli olanların koyduğu teşhisi doğrulamış oldu. Yani kendisinin, Dünya Bankasının ve IMF’nin bir icra memuru, bir tahsil-darı olduğunu açıkça göstermiş oldu; bu da bilinçlenme açısından bir ka-

zançtır. Bir ara kitlelerin sevgilisi olan Kemal Derviş ve karısı sanıyorum artık bu konumlarını kaybedeceklerdir.

Oğuz Oyan arkadaşımızın söylediği fırsatın gelmesi muhakkak; Türkiye dibe vurmuştur ve ancak Atatürkçü bir politikayla bundan çıkılacaktır. Bunun için de Atatürkçü bir siyasal örgütün bu işe sahip çıkması gerektiği açıktır.

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR- Dilerseniz bu güzel sözünüzle açikoturumumuzu kapatalım.

Katıldığımız için hepinize teşekkür eder, iyi akşamlar dilerim.